

Bagienny las olszowy, Zalesie Górne (fot. Mirosława Górecka)
Zamek Królewski (fot. Mirosława Górecka)

10.2. Oddział Warszawski (1922)

Katarzyna MARCISZEWSKA¹
Artur OBIDZIŃSKI¹
Ewa MUSZYŃSKA²
Mateusz LABUDDA³
Piotr T. ZANIEWSKI¹

¹Samodzielny Zakład Botaniki Leśnej, Instytut Nauk Leśnych
e-mail: katarzyna_marciszewska@sggw.edu.pl,
artur_obidzinski@sggw.edu.pl, piotr_zaniewski@sggw.edu.pl

²Katedra Botaniki, Instytut Biologii
e-mail: ewa_muszynska@sggw.edu.pl

³Katedra Biochemii i Mikrobiologii, Instytut Biologii
e-mail: mateusz_labudda@sggw.edu.pl

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie
ul. Nowoursynowska 159, 02-776 Warszawa

DOI: https://doi.org/10.5586/978-83-963503-1-2_10-02

Na ramionach olbrzymów – historia powstania i 100 lat działalności Oddziału Warszawskiego Polskiego Towarzystwa Botanicznego

Nos esse quasi nanos gigantium humeris insidentes
(maksyma średniowieczna)

10.2.1. Słowo wstępne – początki Oddziału Warszawskiego

Historia Oddziału Warszawskiego jest niemal tak długa, jak całego Polskiego Towarzystwa Botanicznego (PTB). Złożyły się na to dwie główne okoliczności – botanicy warszawscy należeli do inicjatorów Towarzystwa oraz byli głównymi organizatorami zjazdu założycielskiego, który odbył się w Warszawie, w dniach 9 i 10 kwietnia 1922 r. Wybrany wówczas pierwszy prezes Towarzystwa – Bolesław Hryniewiecki (Ryc. 10.2.1), wywodzący się ze środowiska botaników warszawskich, profesor geobotaniki i systematyki, późniejszy rektor Uniwersytetu Warszawskiego w kadencji 1926/27 – otworzył długą listę członków Oddziału Warszawskiego (OW), którzy w ciągu następnych dziesięcioleci służyli PTB jako jego prezesi lub udzielając się w różnych ciałach kolegialnych. Na tym też zjeździe powzięto decyzję o utworzeniu oddziałów terenowych Towarzystwa w Krakowie, Lwowie, Poznaniu, Warszawie i Wilnie, co z wyjątkiem Poznania, ziściło się jeszcze w tym samym roku. Atmosferę czasów, w jakich powstawało Towarzystwo i jego pierwsze Oddziały, a także fundamentalny wymiar tego wydarzenia pięknie oddaje relacja profesora Edmunda Jankowskiego¹, która ukazała się w *Kurjerze Warszawskim* 11 kwietnia 1922 roku nazajutrz po zamknięciu Zjazdu (Jankowski 1922), w całości przytoczona w Rozdziale 1. niniejszej monografii, a zawierająca m.in. następujące słowa:

Organizujemy się. Nie tylko w przemyśle i handlu, nie tylko w całej przestrzeni życia fizycznego, ale co z pewnością nie mniej ważne i w dziedzinie życia duchowego.

Jak przeróżne rośliny, każda odmienna, wyrastają szybko na wiosnę, gdy słońce przygrzeje, aby utworzyć wspólny zespół szat, bogato okrywający ziemię, tak u nas, po odzyskaniu wolności, wre we wszystkich gałęziach twórczości i wytwórczości praca wyętzona.

(...) a wynik tych usiłowań nie da na siebie długo czekać; postawi on Polskę w jednym szeregu z krajami, które ją wyprzedziły i... zapomniały o niej, gdy pozornie spała, zamknięta tak szczelnie i długo, w grobie długiej niewoli.

Oddział Warszawski został formalnie powołany do życia nieco ponad siedem miesięcy po Zjeździe Założycielskim PTB, na zebraniu organizacyjnym 22 listopada 1922 r., pod nazwą Koło Warszawskie PTB. Podczas tego zebrania wybrano przewodniczącego Oddziału w osobie prof. Zygmunta Wóycickiego (Ryc. 10.2.2) – wybitnego specjalisty w zakresie anatomii i cytologii roślin, kierującego Zakładem Botaniki Uniwersytetu Warszawskiego (Ryc. 10.2.3), któremu w latach 1926–1936 powierzono funkcję prezesa całego Towarzystwa. Wyboru sekretarza w osobie dr Franciszka Ksawerego Skupieńskiego (asystenta prof. Wóycickiego) dokonano na zebraniu 13 grudnia 1922 r., a skarbnika powołano ponad rok później, 20 grudnia 1923 r. na wniosek

¹ Profesor honorowy Wolnej Wszechnicy Polskiej, dr n. ogrodniczych h.c. (tytuł nadany w 1930 r. przez SGGW), wykładowca m.in. na Wydziale Ogrodniczym SGGW, były prezes Towarzystwa Ogrodniczego Warszawskiego, uczestnik zjazdu założycielskiego PTB.

Ryc. 10.2.1. Profesor Bolesław Hryniewiecki – pierwszy prezes PTB (1922–1926), kierujący Towarzystwem ponownie po II wojnie światowej (1945–1953), przewodniczący Oddziału Warszawskiego (1935–1938 i od maja do października 1945 r.), dyrektor Ogrodu Botanicznego UW (1920–1960) – w cieplarni Ogrodu (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

Ryc. 10.2.2. Profesor Zygmunt Wóycicki – pierwszy przewodniczący Oddziału Warszawskiego PTB, prezes Towarzystwa (1926–1936), kierownik Zakładu Botaniki UW (1916–1939) i dyrektor Ogrodu Botanicznego UW (1916–1919) – w pracowni botanicznej Zakładu (Narodowe Archiwum Cyfrowe)

dr h.c. SGGW Piotra Hosera², co miało zaradzić nieregularności pobierania składek. Został nim Roman Kobendza (ówczesny asystent prof. Seweryna Dziubałtowskiego). Nazwy Oddział lub Koło Warszawskie PTB były stosowane zamiennie w protokołach z zebrań do 28 października 1925 r. Później utrwaliła się nazwa Oddział Warszawski.

² Prezes Towarzystwa Ogrodniczego Warszawskiego w latach 1918–1923, wykładowca akademicki w Szkole Ogrodniczej przy Ogrodzie Pomologicznym, w Wyższej Szkole Ogrodniczej przy Towarzystwie Kursów Naukowych i w SGGW na Wydziale Ogrodniczym.

Ryc. 10.2.3. Profesor Zygmunt Wóycicki z zespołem Zakładu Botaniki Ogólnej Uniwersytetu Warszawskiego w 1926 r. Od prawej strony siedzą: Anna Smólska, Zygmunt Wóycicki, Aniela Mieszczkańska; od prawej stoi jako czwarty Tadeusz Gorczyński; od lewej stoją: Franciszek Ksawery Skupieński (sekretarz Oddziału Warszawskiego w pierwszej kadencji) i Władysław Becker (archiwum PTB)

Pierwsze posiedzenie referatowe Oddziału odbyło się 30 listopada 1922 roku w sali wykładowej zakładów botanicznych UW, w tzw. audytorium botanicznym, w budynku byłej Szkoły Głównej, pod przewodnictwem Zygmunta Wóycickiego. Wysłuchano wówczas dwóch referatów: Edmunda Malinowskiego z SGGW pt. *Heterozja w świetle mendelizmu* i Władysława Kociejowskiego³ z Ogrodu Botanicznego UW pt. *O Alectorolophusach rosnących w zbożach Polski*, co zostało odnotowane w pierwszym protokole (Ryc. 10.2.4) otwierającym księgę protokołów zebrań Oddziału Warszawskiego.

W pewnym sensie zebrania Oddziału Warszawskiego można uznać za kontynuację spotkań naukowych, które Zygmunt Wóycicki organizował w swoim Zakładzie od 1919 roku, przyczyniając się w ten sposób do integracji polskich botaników (Majewski 2016). Od 20 października 1921 roku zebrania te stały się zebraniem Sekcji Botanicznej Towarzystwa Naukowego Warszawskiego i w takiej formule jeszcze przez jakiś czas (na pewno do 21 czerwca 1923 r.) odbywały się równolegle do zebrań Oddziału Warszawskiego PTB. Uczestnikami tych spotkań byli pracownicy naukowcy i studenci warszawskich uczelni, a także goście przyjeżdżający z ośrodków w Wilnie i Puławach. Warto tu wspomnieć, że odradzanie się życia naukowego w Warszawie odbywało się z większym trudem niż w Krakowie. Intensywna rusyfikacja, szczególnie uporczywa po powstaniu styczniowym w 1863 roku, odcisnęła mocne piętno na warszawskiej nauce, rugując język polski i polskich botaników z zajmowanych katedr i innych ważnych stanowisk piastowanych w instytucjach naukowych. Stymulujący wpływ na powołanie Oddziału Warszawskiego PTB miały powstałe w ramach inicjatyw obywatelskich stowarzyszenia i organizacje naukowe, zakładane i funkcjonujące wbrew opresyjnej polityce zaborców. Wymienić tu należy Towarzystwo Ogrodnicze Warszawskie (1884 r.), Towarzystwo Naukowe Warszawskie (1907 r.), Towarzystwo Kursów Naukowych (1905 r.), przekształcone w 1916 r. w Wolną Wszechnicę Polską – pierwszą jawną uczelnię od czasu likwidacji

³ Absolwent Wydziału Rolnego na politechnice w Kijowie, uczestnik zjazdu założycielskiego PTB, inspektor w Ogrodzie Botanicznym UW w latach 1920–1926 (Werblan-Jakubiec i in. 2018).

w 1869 r. Szkoły Głównej, czy Kasę im. Józefa Mianowskiego (1881 r.) – najważniejszą organizację wspierającą naukę powstałą w zaborze rosyjskim (Anonim 1923c).

Pierwsi członkowie Oddziału Warszawskiego wywodzili się głównie z zakładów i jednostek reprezentujących nauki botaniczne, istniejących wówczas przede wszystkim na Uniwersytecie Warszawskim i w Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego (SGGW) oraz na Politechnice Warszawskiej (PW), w Towarzystwie Naukowym Warszawskim i w Wolnej Wszechnicy Polskiej. Skład osobowy tych zakładów i innych instytucji związanych z botaniką został opublikowany w I tomie *Acta Societatis Botanicorum Poloniae* (ASBP; Anonim 1923c). Dużą liczbę i jednocześnie rozproszenie jednostek zajmujących się badaniami botanicznymi uznać można za specyfikę ówczesnego środowiska botaników warszawskich, która zachowała się do czasów współczesnych. W roku 1923 Oddział liczył 85 członków, w tym 65 zwyczajnych i 20 nadzwyczajnych. Najliczniejszą grupę stanowili wśród nich pracownicy SGGW i UW. Z tego grona do członków zwyczajnych należeli wówczas profesorowie: K. Bassalik, A. Czartkowski, B. Hryniewiecki, W. Mazurkiewicz, Z. Wóycicki (UW); W. Dąbrowski, S. Dziubałtowski, W. Gorjaczkowski, P. Hoser, E. Jankowski, W. Jedliński, M. Korczewski, F. Kotowski, E. Malinowski, Z. Mokrzecki i W. Siemaszko (SGGW); docenci: S. Wisłouch (UW); F.K. Skupieński (UW i PW); asystenci: R. Kobendza, W. Moycho (SGGW); J. Dobrowolski, W. Grochowski, S. Krupko, A. Luksemburgowa, A. Ossowski (UW). Oprócz pracowników instytucji wcześniej wymienionych, do Oddziału Warszawskiego należeli także nauczyciele szkół średnich, działacze społeczni i zainteresowani botaniką przedstawiciele innych profesji. Wśród nich imiennie wymienić należy np. emerytowanych już wtedy dr Ferdynanda Karo – farmaceutę i właściciela aptek, znawcę i badacza flory Syberii, pierwszego krajowego członka honorowego z Oddziału Warszawskiego PTB (godność nadana w 1925 r.) czy Karola Drymmera, nauczyciela, wykładowcę, później urzędnika państwowego, jednego z aktywniejszych badaczy flory Królestwa Polskiego i współpracowników *Pamiętnika Fizjograficznego*, w którym publikował wyniki swoich badań i jednocześnie drugiego członka honorowego z Oddziału Warszawskiego (godność nadana w roku 1932).

Protokół z 17^{go} posiedzenia Oddziału Kola Nauk.
Polskiego Tow. Botanicznego odbytego w dn. 30. XI 1922.

Na porządku dziennym: 1° Referat prof. E. Malinowskiego pt.
"Heterozja u *Sinella mendeliorum*"
2° Sprawozdanie Prof. Hryniewieckiego
Kier. i dotychczasowej działalności Parasitoflora.
3° Referat p. Kociejowskiego pt. "Badania nad *Mecholophusami* u *Pulsatilla*"
Zebranie obradów Prof. Wójcickiego, poradzając na sekretarza
dr. Skupieńskiego.

Towarz. prof. Malinowski przystąpił do referowania swojej
pracy p. t. "Heterozja u *Sinella mendeliorum*".
Do tego referatu p. Kociejowski referował swą pracę o *Mecholophusach*
rozwoju i złożeń u *Pulsatilla*.
Do tego referatu Prof. Hryniewiecki wdał sprawozdanie
o działalności dotychczasowej Parasitoflora.
W końcu Prof. Wójcicki zaproponował by zebranie Para-
sitoflora odbywały się w lokalnie ubrać: Karolowego mieszcza; prof.
Wójcicki zabrał zaakceptowaną. Na ten zebranie zaproszono.

Przewodniczący
Prof. E. Wójcicki
Sekretarz.

Ryc. 10.2.4. Protokół pierwszego posiedzenia referatowego Oddziału Warszawskiego PTB, które odbyło się 30 XI 1922 r. podpisany przez Zygmunta Wóycickiego, pierwszego przewodniczącego Oddziału. Protokół sporządził Franciszek Ksawery Skupieński, formalnie powołany na funkcję sekretarza na następnym zebraniu, które odbyło się 13 XII 1922 r. (archiwum PTB)

Celem działalności Oddziału Warszawskiego, tak jak całego Towarzystwa, było i jest rozwijanie i popularyzowanie nauk botanicznych w najszerszym ich rozumieniu. Formy tej działalności wprowadzone na samym początku działania Oddziału, tj. posiedzenia referatowe oraz wycieczki botaniczne zapoczątkowane w 1925 roku na wniosek Kazimierza Bassalika (Ryc. 10.2.5) – zaraz po objęciu przez niego funkcji przewodniczącego Oddziału Warszawskiego na trzy kolejne kadencje – są kontynuowane do dzisiaj. Te ostatnie w pierwotnym zamyśle miały odbywać się w Warszawie i okolicach, a ich celem było poznawanie mniej znanych obiektów botanicznych. Pierwsza z takich wycieczek odbyła się 1 listopada 1925 r. do sadów eksperymentalnych dr Władysława Filewicza w Sinołęce, a w ciągu roku organizowano ich zwykle kilka. Również dziś sesjom terenowym Oddziału przyświeca ten sam cel. Odbywają się jednak rzadziej, zwykle w maju każdego roku i mają z reguły szerszy zasięg terytorialny, a dobór obiektów na ich trasie wynika z zagadnienia merytorycznego, któremu poświęcony jest dany wyjazd. Współcześnie posiedzenia naukowe i wycieczki mają charakter otwarty i mogą w nich uczestniczyć nie tylko członkowie Oddziału.

Od samego początku istnienia Oddziału, jego członkowie podejmowali działania na rzecz ochrony przyrody m.in. przygotowując i publikując projekty rezerwatów, np. Seweryn Dziubałtowski na Świętym Krzyżu w Górach Świętokrzyskich (Dziubałtowski 1922), Roman Kobendza w Sierakowie w Puszczy Kampinoskiej (Kobendza 1924) czy w Małej Wsi koło Grójca (Kobendza 1925). Popularyzowali także wiedzę botaniczną w formie odczytów publicznych, z których pierwszy pt. *Ideje ochrony przyrody* wygłosił 27 marca 1926 r. dr Marian Sokołowski, a także wystaw, konkursów i cyklicznych wykładów dla różnych organizacji społecznych, młodzieży szkolnej i akademickiej.

Zauważyć trzeba, że działalność Oddziału przed II wojną światową wpisywała się w szeroko rozumiane budowanie podwalin życia naukowego oraz ochrony przyrody po odzyskaniu przez kraj niepodległości, a spektrum tej działalności było bardzo szerokie. W szczególności praca ta

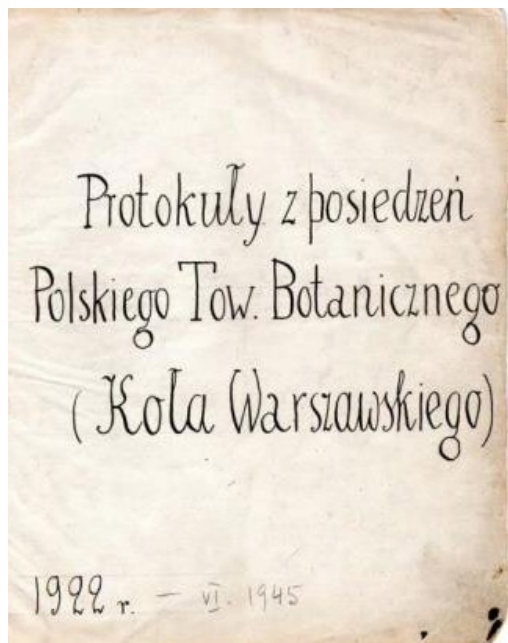

Ryc. 10.2.5. Prof. Kazimierz Bassalik (stoi w środku, z kapeluszem w ręku) i prof. Bolesław Hryniewiecki (obok po prawej) przed Zakładem Systematyki Roślin Uniwersytetu Warszawskiego z grupą uczestników jubileuszu 35-lecia działalności naukowej prof. B. Hryniewieckiego w 1934 r. (fot. R. Kobendza, Zbiór Fotografii Archiwum PAN, sygnatura III-299-27-24-15)

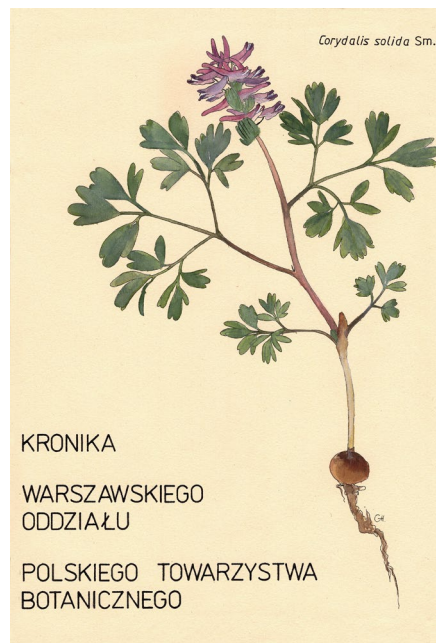
polegała na działalności wydawniczej (drukowanie *Acta Societatis Botanicorum Poloniae* oraz różnych książek i broszur), popularyzacji wyników polskich badań przez zestawianie i publikowanie w ASBP bibliografii botaniki polskiej, wysyłanie ASBP do bibliotek zagranicznych, a także przez sprowadzanie czasopism z zagranicy i udostępnianie ich we własnej bibliotece. Ponadto na organizowaniu i fundowaniu wyjazdów na konferencje naukowe i staże zagraniczne członków oraz pozyskiwaniu środków głównie z Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego (MWRiOP) na wyżej wymienione aktywności. Członkowie Oddziału przyczyniali się też do powoływania parków narodowych, rezerwatów i pomników przyrody, do ochrony gatunków i krajobrazu, w tym przez sporządzanie dokumentacji walorów przyrodniczych miejsc wybranych do ochrony, przygotowywanie i opiniowanie projektów obszarów chronionych, składanie wniosków do MWRiOP, Dyrekcji Lasów Państwowych – Naczelnej i Regionalnych, do wojewodów, burmistrzów miast, wójtów powiatów, komendantów policji i innych urzędów. Równoległe idee ochrony przyrody popularyzowali przez prelekcje, kursy, wystawy, artykuły prasowe i audycje radiowe.

Warto zwrócić uwagę na bardzo ścisłą współpracę i zaangażowanie się działalności botaników warszawskich na niwie Oddziału Warszawskiego i Prezydium Zarządu Głównego PTB w 20-leciu międzywojennym i tuż po II wojnie światowej. Prezydium pierwszego i kolejnych Zarządów Głównych (ZG) w zasadzie składały się z botaników warszawskich – z wyjątkiem prof. D. Szymkiewicza i K. Piecha z Krakowa – redaktorów naczelnych wydawnictw ciągłych. W szczególności profesorowie UW: Z. Wóycicki, K. Bassalik i B. Hryniewiecki w tym okresie zamiennie byli przewodniczącymi Oddziału Warszawskiego, wiceprezesami lub prezesami Towarzystwa, a prof. S. Dziubałowski (SGGW) był sekretarzem i skarbnikiem w prezydium ZG i wiceprzewodniczącym Oddziału Warszawskiego.

Długa historia Oddziału, przy jednocześnie dużej liczbie jego członków i obecności w jego szeregach wielu aktywnych botaników, niesie ze sobą wielość i różnorodność jego działań. Z tego powodu spisanie historii wymagało sięgnięcia do różnorodnych źródeł. Do najważniejszych z nich zaliczyć należy całościowe opracowanie historii i działalności Oddziału Warszawskiego PTB od jego początków do roku 2008, przedstawione w dziele pt. *Botanika w Warszawie. Zarys historyczny* (Majewski 2010), przygotowanym na LV Zjazd PTB przez prof. Tomasza Majewskiego. Wykorzystane zostały także wcześniejsze syntezy dziejów Oddziału, obejmujące okresy od roku 1922 do 1970 (Bukowiecki i Gorczyński 1972) oraz od roku 1971 do 1985 (Gej 1986). Pierwsza z nich została opublikowana na okoliczność 50-lecia PTB, druga z okazji 65-lecia. Pomocne były także syntetyczne opracowania (Gorczyński 1972) o wkładzie botaników warszawskich w rozwój PTB oraz opisujące PTB w okresie PRL-u (Gorczyński i Mazurowa 1970). Historię Oddziału Warszawskiego na jubileuszową sesję z okazji 75-lecia PTB w 1997 r. przygotowała w postaci referatu jego ówczesna przewodnicząca dr hab. Grażyna Garbaczewska, jednak nie został on opublikowany. Bezcennym źródłem informacji o działalności Oddziału Warszawskiego są księgi protokołów jego posiedzeń (5 zeszytów rękopisów obejmujących lata 1922–1998) oraz kroniki zawierające jedynie zawiadomienia o zebraniach a także imienne listy ich uczestników prowadzone od roku 1994 do chwili obecnej (Ryc. 10.2.6–7). W okresie od 24 marca 1994 do 21 kwietnia 1998 równoległe prowadzono protokołowanie i kronikę, potem prowadzone były już tylko kroniki. W odtwarzaniu historii działań pomogły też relacje z działalności PTP publikowane początkowo w ASBP, a następnie w *Wiadomościach Botanicznych*, a także wpisy w rubryce *Wydarzenia Bieżące* publikowane w przedwojennych numerach czasopisma *Ochrona Przyrody*. Niezwykle pomocne były także syntezy dziejów dwóch głównych ośrodków badań botanicznych w Warszawie – Uniwersytetu Warszawskiego w postaci rozdziału *Nauki biologiczne* (Majewski 2016) w tomie pt. *Nauki ścisłe i przyrodnicze na Uniwersytecie Warszawskim* wydanego w serii *Monumenta Universitatis Varsoviensis* oraz *Księgi pamiątkowej SGGW* (Majewski, Żabko-Potopowicz 1958) i *Księgi jubileuszowej pt. 200 lat tradycji Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie* (Banasik i in. 2016).

Ryc. 10.2.6. Strona tytułowa pierwszej książki protokołów posiedzeń Oddziału (Koła) Warszawskiego Polskiego Towarzystwa Botanicznego, obejmującej okres od 30 XI 1922 r. do 15 VI 1945 r. (archiwum PTB)

Ryc. 10.2.7. Strona tytułowa pierwszej kroniki pamiątkowej Oddziału Warszawskiego PTB obejmującej okres od 24 III 1994 r. do 14 XII 1999 r. Autorką grafiki jest Halina Galera – wówczas członek Zarządu Oddziału (archiwum PTB)

10.2.2. Działalność organizacyjna

WŁADZE

Przewodniczący Oddziału Warszawskiego (Ryc. 10.2.8, Tab. 10.2.1) wywodzili się w zdecydowanej większości z dwóch ośrodków naukowych: SGGW – 10 osób i UW – 8 osób, na 20 piastujących tę funkcję. Tylko dwa razy Oddziałowi przewodniczyły osoby z innych instytucji; w jednym przypadku z Instytutu Przemysłu Organicznego, w drugim z Ogrodu Botanicznego CZRB PAN. W całej historii Oddziału najdłużej – łącznie przez 17 lat – przewodniczył mu prof. Kazimierz Bassalik (UW), botanik niezwykle zasłużony także dla całego Towarzystwa, pełniący w nim funkcje wiceprezesa lub prezesa przez 9 kolejnych lat i redaktora wydawnictw ciągłych.

Zarząd Oddziału (Tab. 10.2.1) zawsze składał się co najmniej z przewodniczącego, sekretarza i skarbnika. W wielu kadencjach były też osoby pełniące funkcje zastępców. Przy Oddziale funkcjonowała komisja rewizyjna, z reguły trzyosobowa. Nie dla wszystkich kadencji jednak możliwe było ustalenie jej pełnego składu i przewodnictwa. W niektórych latach powoływano komisje lub członków (Tab. 10.2.1), których zadaniem była popularyzacja wiedzy botanicznej, a od końca XX w. dodatkowych członków bez definiowania ich funkcji. Zasadniczo w składzie kolejnych zarządów starano się zachowywać reprezentację różnych jednostek naukowych, ale w praktyce zdecydowanie przeważali pracownicy dwóch wyżej wymienianych uczelni z ich wydziałów o profilu biologicznym, rolniczym i leśnym.

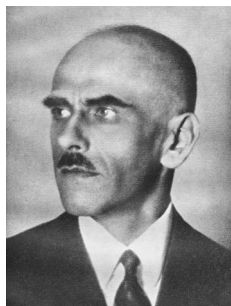
Z grona botaników warszawskich wywodziło się dziesięciu z piętnastu prezesów PTB. W okresie XX-lecia międzywojennego i tuż po II wojnie światowej byli to profesorowie UW: Bolesław Hryniewiecki i Zygmunt Wóycicki. W okresie PRL funkcję tę pełnili profesorowie UW – Kazimierz Bassalik i Henryk Teleżyński oraz SGGW – Tadeusz Górczyński i Tomasz Wodzicki. Na okres III RP przypadły kadencje profesorów: Stefana Zajączkowskiego z SGGW, Jana Rybczyńskiego z PAN OB-CZRB, Elżbiety Romanowskiej z UW i obecnej prezes Anny Mikuły z PAN OB-CZRB. W każdej kadencji, oprócz osoby prezesa w składzie Prezydium Zarządu Głównego znajdowali się

Zygmunt Wóycicki
(1922–1925)

Kazimierz Bassalik
(1925–1932,
1946–1954, 1955–1957)

Michał Korczewski
(1932–1935,
1945–1946)

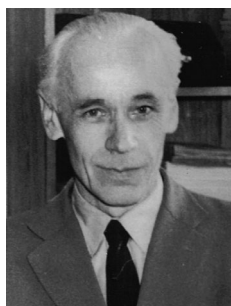
Bolesław Hryniewiecki
(1935–1938, 1945)

Wincenty Siemaszko
(1938–1939)

Tadeusz Gorczyński
(1954–1955)

Mikołaj Kostyniuk
(1957–1960)

Piotr Strebeyko
(1960–1962,
1964–1966)

Józef Kochman
(1962–1964)

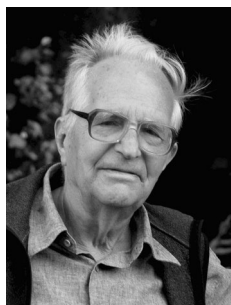
Irena Rejment-
Grochowska
(1966–1968,
1971–1975)

Ludmiła Hausbrandt
(1968–1971)

Tomasz J. Wodzicki
(1975–1977)

Stanisław Lewak
(1977–1983)

Bronisław Gej
(1983–1989)

Janusz Ostrowski
(1989–1992)

Małgorzata Wierzbicka
(1992–1995,
2001–2004)

Grażyna Garbaczevska
(1995–2001)

Helena Kubicka
(2004–2007)

Jacek Zakrzewski
(2007–2016)

Katarzyna Marciszewska
(2016–2022)

Ryc. 10.2.8. Przewodniczący Oddziału Warszawskiego Polskiego Towarzystwa Botanicznego w latach 1922–2022 (archiwum PTB)

Tabela 10.2.1. Skład Zarządu i Komisji Rewizyjnej oraz innych komisji działających przy Oddziale Warszawskim w latach 1922–2022. Opracowanie własne, na podstawie ksiąg protokołów posiedzeń Oddziału Warszawskiego za okres od roku 1922 do 1998 i sprawozdań z działalności od 2000 roku

Kadencja	Przewodniczący	Członkowie Zarządu oraz Komisji i Sekcji	Komisja Rewizyjna
22 XI 1922 (I)	Zygmunt Wóycicki	S. Franciszek Skupiński; Sk. Roman Kobendza	Komisja Rewizyjna
29 X 1925 (II)		S. Wacław Moycho; Sk. Roman Kobendza; KOP (od 28 I 1926): Wincenty Szmiidecki, Feliks Kotowski, Anna Smólska; KOB (od 28 X 1926): Seweryn Dziubałowski	Zofia Kasińska, Feliks Kotowski, Seweryn Dziubałowski, Stanisław Wisłouch
26 I 1928 (III)		S. Stefan Kurpko; Sk. Wanda Karpowiczówna	
31 I 1929 (IV)	Kazimierz Bassalik	W. Seweryn Dziubałowski; S. Stefan Krupko; ZS. Irena Lachertowa; Sk. Tadeusz Wiśniewski; ZSk. Władysław Becker	
28 XI 1930 (V)		W. Seweryn Dziubałowski; S. Maria Tschirschmitzówna; ZS. Zofia Zalewska; Sk. Władysław Becker; ZSk. Alicja Held	Piotr Hoser, Seweryn Dziubałowski, Zofia Kasińska
28 IV 1932 (VI)	Michał Korczewski	W. Seweryn Dziubałowski; S. Franciszek Majewski; ZS. Henryk Wechsler; Sk. Władysław Becker; ZSk. Tadeusz Gorczyński	
18 V 1933 (VII)			
23 V 1935 (VIII)	Bolesław Hryniewiecki	W. Michał Korczewski; S. Stefan Krupko; ZS. Karolina Lublinerówna; Sk. Tadeusz Gorczyński; ZSk. Ewa Wiśniewska (Sliwińska), Piotr Strebeyko (od 1936)	Piotr Hoser, Roman Kobendza, Zofia Kasińska; od 1937: Aniela Kozłowska, Józef Kochman, Wacław Gajewski
12 V 1938 (IX)	Wincenty Siemaszko	S. Józef Kochman; ZS. Stefan Krupko; Sk. Tadeusz Gorczyński; ZSk. Piotr Strebeyko	Aniela Kozłowska, Wacław Gajewski, Hanna Czechtowa
18 V 1945 (X)	Bolesław Hryniewiecki (do X 1945), Michał Korczewski, Kazimierz Bassalik (od XI 1946)	S. Józef Kochman (do X 1945), potem Karol Kaniewski; ZS. Alina Skirgiełło; Sk. Irena Rejment; od 15 VI 1945 KW. Roman Kobendza, Hanna Czechtowa, Tadeusz Gorczyński	Antoni Wojtyśiak, od 1947: Józef Szuleta, Marian Rybicki
25 XI 1948 (XI)	Kazimierz Bassalik	S. Stefania Chmielewska; ZS. Mirosław Fiuczek; Sk. Alina Skirgiełło	Józef Szuleta, Józef Kochman, Marian Rybicki
18 X 1951 (XII)		KPWB (od 24 III 1953): P. Teresa Ryłska; Z. Wanda Karpowiczówna	b.d.
28 X 1954 (XIII)	Tadeusz Gorczyński	W. Piotr Strebeyko; S. Krzysztof Bitner; ZS. Ludmiła Hausbrandt; Sk. Janina Zielińska; ZSk. Alina Doroszevska; KPWB: P. Wanda Karpowiczówna; S. Lucyna Brzywczy	Józef Kochman, Alina Skirgiełło, Władysław Matuszkiewicz
24 XI 1955 (XIV)	Kazimierz Bassalik	W. Piotr Strebeyko; S. Ludmiła Janota; ZS. Jerzy Czernski; Sk. Janina Zielińska; KPWB P. Wanda Karpowiczówna; S. Lucyna Brzywczy	b.d.
14 XI 1957 (XV)		W. Józef Szuleta; S. Jadwiga Tarkowska; ZS. Antoni Jaszczolt, Jerzy Czernski (od II 1960); Sk. Janina Zielińska, Henryka Traczyk (od II 1960); ZSk. Hanna Maruszevska, Zofia Świetlińska (od II 1960); KPWB: Wanda Karpowiczówna, Ludmiła Karpowiczowa (od 1958)	Irena Rejment-Grochowska, Józef Kochman, Władysław Matuszkiewicz
22 I 1959 (XVI)	Mikołaj Kostyniuk	W. Irena Rejment-Grochowska; S. Irena Dudzińska, Zbigniew Podbielkowski (od II 1961); ZS. Jadwiga Mickiewiczowa (od II 1961); Sk. Henryka Traczyk; ZSk. Zofia Świetlińska	Józef Kochman, Jadwiga Bobrowska
15 XII 1960 (XVII)	Piotr Strebeyko		

25 I 1962 (XVIII)	Józef Kochman	S. Jerzy Ważny; ZS , Jadwiga Miszkiewiczowa; Sk , Jerzy Żuk, Tadeusz Wytwer (od I 1963); ZSk , Leokadia Witkowska-Żuk (nie objęta funkcji), Tadeusz Wytwer (do I 1963), Józef Kowalski (od I 1963)	Irena Rejment-Grochowska, Władysław Matuszkiewicz, Jadwiga Bobrowska
9 I 1964 (XIX)	Piotr Strebeyko	S. Irena Dudzińska; ZS , Teresa Krzywačka; Sk , Jerzy Poskuta, Mieczysław Kuraś; ZSk , Józef Kowalski	Irena Rejment-Grochowska, Jadwiga Bobrowska, Jerzy Ważny, Zofia Kasprzyk
13 I 1966 (XX)	Irena Rejment-Grochowska	S. Jadwiga Mickiewiczowa, Tomasz Majewski; Sk , Alicja Borowska	
18 I 1968 (XXI)	Ludmiła Hausbrandt	S. Zofia Załęska; ZS , Władysław Golinowski; Sk , Bogusław Bogaciński, Zofia Kiepał (od 1969); ZSk , Jadwiga Miszkiewicz, Zofia Ważyńska (od 1969); Czł. PWB , Henryka Dalkiewicz-Baranowska	
15 I 1970 (XXII)		W. Ludmiła Bassalik-Chabińska; S. Zofia Załęska; ZS , Władysław Golinowski; Sk , Zofia Kiepał; ZSk , Jadwiga Miszkiewicz	
14 I 1971 (XXIII)	Irena Rejment-Grochowska	S. Zofia Załęska; ZS , Janina Andrearczyk; Sk , Dygna Sobotkowska; ZSk , Jerzy Czerski; Czł. PWB Maria Charzyńska	Jadwiga Bobrowska, Henryk Bukowiecki, Ludmiła Hausbrandt, Jerzy Ważny
8 XII 1972 (XXIV)		W. Maria Charzyńska; S. Janina Andrearczyk; ZS , Maria Podbielkowska; Sk , Dygna Sobotkowska; ZSk , Irena Dudzińska	
10 I 1975 (XXV)	Tomasz Wodzicki	W. Maria Charzyńska; S. Stefan Zajaczkowski; ZS , Barbara Sadowska; Sk , Andrzej Podstolski; ZSk , Irena Dudzińska, Alicja Zobel (od III 1975)	P. Jadwiga Bobrowska; Z. Henryk Bukowiecki; Czł. Ludmiła Hausbrandt, Jerzy Ważny
14 I 1977 (XXVI)		W. Władysław Golinowski; S. Stanisław Maleszewski; ZS , Grażyna Garbaczewska; Sk , Barbara Sadowska; ZSk , Alina Dawidowicz-Grzegorzewska	P. Jadwiga Bobrowska; Czł. Ludmiła Hausbrandt, Jerzy Ważny
13 V 1980 (XXVII)	Stanisław Lewak	W. I. Alina Doroszevska; W. II: Bronisław Gej; S. Andrzej Batko, Urszula Maciejewska (od 1981); ZS , Tomasz Majewski; Sk , Barbara Sadowska; Czł. Urszula Maciejewska, Alina Dawidowicz-Grzegorzewska	Ludmiła Hausbrandt, Jan Roman Starck, Jerzy Ważny
14 IV 1983 (XXVIII)		W. Alina Doroszevska; S. Dorota Kubowicz; ZS , Romualda Karowska (do 1984), Elżbieta Milewska-Pawliczuk; Sk , Barbara Sadowska; ZSk , Alicja Zobel; Czł. PBiOŚ, Zdzisława Wójcik	
20 III 1986 (XXIX)	Bronisław Gej	W. E.L. Symonides (do 1988); W. II. Janusz Ostrowski; S. Dorota Kubowicz; ZS , Elżbieta Milewska-Pawliczuk; Sk , Elżbieta Romanowska; ZSk , Teresa Ziolo-Skałocka	Stanisław Lewak, Jan Roman Starck, Jerzy Ważny
2 III 1989 (XXX)	Janusz Ostrowski	W. Franciszka Jaumień; S. Krzysztof Rakowski (do 1992); ZS , Katarzyna Wiśniewska (Marciszewska); Sk , Elżbieta Romanowska, Wojciech Kurek (od 1991); ZSk , Bogdan Brzeziecki (do 1991)	Zofia Kasprzyk, Zofia Załęska, Jerzy Poskuta, Wanda Drezner
13 III 1992 (XXXI)	Małgorzata Wierzbicka	W. Leokadia Witkowska-Żuk; S. Katarzyna Marciszewska, Barbara Łotocka (od 1993); Sk , Wojciech Kurek; Czł. Barbara Sudnik-Wójcikowska (od 1992), Halina Galera (od 1993)	P. Antonina Rumińska; Z. Bogusław Bogaciński; Czł. Franciszka Jaumień, Wanda Grębecka
18 V 1995 (XXXII)	Grażyna Garbaczewska	W. Alina Dawidowicz-Grzegorzewska; S. Barbara Łotocka; Sk , Wojciech Kurek	Małgorzata Wierzbicka, Franciszka Jaumień, Maria Krawczyk, Bogusław Bogaciński
12 V 1998 (XXXIII)		W. Małgorzata Wierzbicka; S. Romualda Karowska; Sk , Ewa Simeonova; Czł. Bożena Zakryś, Barbara Łotocka, Jan Matuszkiewicz, Stefan Pietkiewicz	b.d.

Tabela 10.2.1. Skład Zarządu i Komisji Rewizyjnej oraz innych komisji działających przy Oddziale Warszawskim w latach 1922–2022. Opracowanie własne, na podstawie ksiąg protokołów posiedzeń Oddziału Warszawskiego za okres od roku 1922 do 1998 i sprawozdań z działalności od 2000 roku (cd.)

Kadencja	Przewodniczący	Członkowie Zarządu oraz Komisji i Sekcji	Komisja Rewizyjna
5 VI 2001 (XXXXIV)	Małgorzata Wierzbicka	W. Bożenna Maciejewska; S. Romualda Karwowska; Sk. Teresa Tykarska; Czł. Ireneusz Moraczewski, Kazimierz Dyguś, Helena Kubicka, Marcin Zych	P. Grażyna Garbaczewska; Czł. Barbara Lotocka, Jan Roman Starck
22 V 2004 (XXXXV)	Helena Kubicka	W. Jacek Zakrzewski; S. Magdalena Świąder; Sk. Teresa Tykarska, Danuta Solecka (od 2005); Czł. Kazimierz Dyguś, Halina Gałera, Mirela Tulik, Bożenna Maciejewska	b.d.
13 VI 2007 (XXXXVI)		W. Piotr Sikorski; S. Małgorzata Sułkowska; Sk. Danuta Solecka; Czł. Piotr Dobrzyński, Józef Klocek, Monika Latkowska, Monika Makowska (do 2008), Kazimierz Dyguś (od 2008)	b.d.
12 VI 2010 (XXXXVII)	Jacek Zakrzewski	W. Piotr Sikorski; S. Ewa Zaras-Januszkiewicz, Mirosława Górecka (od 2011); Sk. Anna Zawadzka; Czł. Piotr Dobrzyński, Małgorzata Falencka-Jabłońska, Józef Klocek, Kazimierz Dyguś, Danuta Solecka, Małgorzata Sułkowska, Katarzyna Marciszewska	Helena Kubicka, Magdalena Świąder, Damian Makowski
20 IV 2013 (XXXXVIII)		W. Małgorzata Sułkowska; S. Mirosława Górecka; Sk. Danuta Solecka; Czł. Piotr Dobrzyński, Józef Klocek, Agata Jędrzejuk, Izabella Kirpluk	Tomasz Majewski, Zbigniew Rusinowski, Kazimierz Dyguś
13 IV 2016 (XXXXIX)		W. Jacek Zakrzewski; S. Mirosława Górecka; Sk. Adam Kapler; Czł. Piotr Dobrzyński, Danuta Solecka, Artur Obidziński	P. Roman Zielony; Czł. Wojciech Ciurzycki, Piotr Zaniewski
17 X 2019 (XXXXX)	Katarzyna Marciszewska	W. Artur Obidziński; S. Ewa Muszyńska-Sadłowska; Sk. Mateusz Labudda; Czł. Piotr Dobrzyński (do III 2021), Piotr Zaniewski	P. Elżbieta Romanowska; Czł. Marzena Sujkowska-Rybkowska, Danuta Solecka, Wojciech Ciurzycki

Cz. – członek; **Czł. PWB** – członek ds. popularyzacji wiedzy botanicznej; **KOB** – Komisja Odczytów Publicznych z Dziedziny Botaniki; **KOP** – Komisja Odczytów Publicznych; **KPWB** – Komisja Popularyzacji Wiedzy Botanicznej; **KW** – komisja wydawnicza; **S.** – sekretarz; **Sk.** – skarbnik; **W.** – wiceprzewodniczący; **ZS.** – zastępca sekretarza; **ZSk.** – zastępca skarbnika

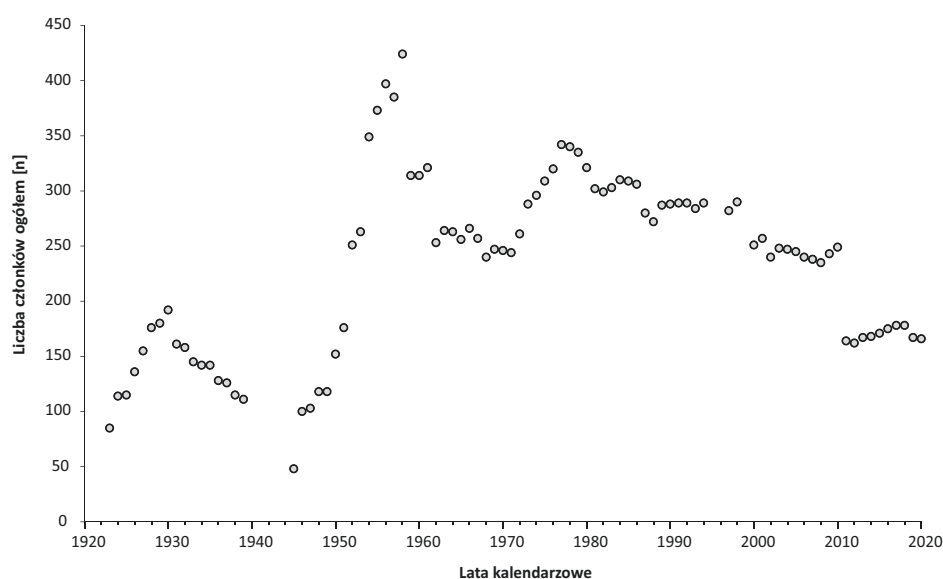
i zazwyczaj przeważali także inni członkowie Oddziału, w tym: 7 wiceprezesów, 14 sekretarzy, 11 skarbników, co zostało szczegółowo opisane w Rozdziale 1. niniejszej monografii.

CZŁONKOWIE

W historii Towarzystwa pod względem liczby członków Oddział Warszawski zawsze był najliczniejszy. Wynikało to co najmniej z dwóch przyczyn: mnogości jednostek naukowych, badawczych i edukacyjnych w stolicy oraz zasięgu terytorialnego Oddziału, wykraczającego poza aglomerację warszawską, obejmującego mniejsze ośrodki, posiadające własne instytucje o charakterze botanicznym, m.in. Kielce, Siedlce, Skierniewice, Puławy. To nagromadzenie i jednocześnie rozproszenie botaników środowiska warszawskiego z jednej strony dawało większą siłę organizacyjną i możliwość tworzenia specjalistycznych sekcji przy Oddziale, ale z drugiej utrudniało jego integrację i ograniczało frekwencję na zebraniach.

Najwięcej członków Oddziału wywodziło się zawsze z SGGW i UW. W okresie powojennym, wraz ze zmianami w systemie nauki i szkolnictwa, wśród członków Oddziału pojawili się pracownicy nowych instytucji, do których należały m.in. instytuty naukowe Polskiej Akademii Nauk (PAN) w liczbie sześciu. Ponadto członkowie wywodziли się z innych instytucji naukowych, wśród których wymienić należy przede wszystkim: Instytut Badawczy Leśnictwa, Instytut Uprawy, Nawożenia i Gleboznawstwa, Instytut Ochrony Roślin (IOR), Instytut Hodowli i Aklimatyzacji Roślin, Instytut Sadownictwa (potem działający pod nazwą Instytut Sadownictwa i Kwaciarsstwa im. S. Pieniążka), Instytut Melioracji i Użytków Zielonych (od 2010 działający jako Instytut Technologiczno-Przyrodniczy), Instytut Ziemiaka (w roku 1997 włączony do Instytutu Hodowli i Aklimatyzacji Roślin), Państwowy Instytut Geologiczny (w latach 1953–1987 Instytut Geologiczny). Członkowie naszego Oddziału wywodziли się także z innych uczelni, takich jak: Akademia Medyczna (której pracownicy po dziś dzień pełnią ważne funkcje w Zarządzie Głównym PTB), Politechnika Warszawska, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego (do 1999 Akademia Teologii Katolickiej), Wyższa Szkoła Ekologii i Zarządzania w Warszawie, a także Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach (wcześniej Wyższa Szkoła Rolniczo-Pedagogiczna i Akademia Podlaska).

Liczba członków Oddziału Warszawskiego (Ryc. 10.2.9) wykazuje znaczące wahania będące odzwierciedleniem nie tylko wewnętrznej jego dynamiki, ale także wydarzeń historycznych o ogólniejszym charakterze. W okresie międzywojennym liczba członków rosła od 85 osób w chwili

Ryc. 10.2.9. Liczba członków Oddziału Warszawskiego PTB w latach 1922–2020. Opracowanie własne, na podstawie: Bukowiecki i Górczyński (1972), Gej (1986) i sprawozdań z działalności Oddziału Warszawskiego w okresie od 1986 r. do 2020 r.

utworzenia Oddziału do 192 w roku 1930. Wyraźny spadek liczby członków w latach 1931–1939 można wiązać z kryzysem gospodarczym w kraju. Działania II wojny światowej, której nie przeżyło 20 warszawskich botaników zrzeszonych w PTB (Anonim 1946) sprawiły, że liczba członków zmalała do najniższej w całej historii Oddziału, tj. do 48 osób. Wczesne lata powojenne przyniosły dynamiczny przyrost liczby członków, który trwał do roku 1958, gdy w Oddziale zrzeszonych było 424 botaników i była to liczba największa w całej jego historii. Przyczyn tego wzrostu upatrywać można w odbudowie i rozbudowie szkolnictwa wyższego w nowych warunkach ustrojowych, a także w delegalizacji wielu stowarzyszeń i organizacji w okresie stalinizmu. Przykładem może być tu Polskie Towarzystwo Dendrologiczne, rozwiązane w 1950 r. pod naciskiem władz komunistycznych, co spowodowało, że część jego członków przeszła do struktur PTB. W latach 1958–1968 liczba członków znacząco zmalała (do 240) zapewne z powodu przywrócenia po 1956 r. możliwości odtwarzania i tworzenia stowarzyszeń, a w okresie 1970–1977 ponownie wzrosła do 340, co w jakimś stopniu wynikać może z powstania kolejnych nowych ośrodków akademickich, w szczególności sieci wyższych szkół pedagogicznych w nowych miastach wojewódzkich oraz z rozwoju ich kadry naukowej w tzw. epoce Gierka. Na ten okres przypada też wydzielenie się z Oddziału Warszawskiego dwóch nowych oddziałów regionalnych: Kieleckiego w 1974 r. i Skierniewickiego w 1981. Od lat 80. XX wieku zaznacza się powolny, ale stały spadek liczby członków (na lata 1987, 2000 i 2011, w których spadki są największe, przypadły rewizje list członków i skreślenia osób niepłacących składek przez kilka lat). Inną przyczyną obserwowanego spadku może być odpływ członków związany z wyodrębnianiem się z PTB nowych towarzystw lub restytucją wcześniej istniejących (w 2002 r. – powstało Polskie Towarzystwo Biologii Eksperymentalnej Roślin, w 2009 r. – Polskie Towarzystwo Dendrologiczne, w 2011 – Polskie Towarzystwo Mykologiczne), ale też z powstaniem nowych organizacji i form aktywności, poszerzaniem się możliwości indywidualnego działania i kontaktów zagranicznych oraz nadejściem ery komunikacji cyfrowej i mediów społecznościowych.

W 2021 roku Oddział Warszawski liczył 160 członków, w tym: 10 honorowych, 95 zwyczajnych, 53 emerytowanych i 12 nadzwyczajnych. Na przestrzeni ostatnich 35 lat znacznie zwiększył się udział członków emerytowanych: z ok. 13% w roku 1985 do ok. 33% obecnie. W roku 1985 botanicy z UW stanowili 25% członków Oddziału, zaś z SGGW 21%. Dzisiaj przeważają botanicy z SGGW, stanowiący ok. 34% składu (55 osób), a z UW ok. 26% (41 osób). Ponadto, podobnie jak w roku 1985, pozostali członkowie wywodzą się głównie z innych jednostek naukowych, a ponadto także ze środowiska nauczycielskiego. Od roku 1979, dzięki inicjatywie ówczesnego przewodniczącego prof. Stanisława Lewaka, Oddział posiada stałych, instytucjonalnych członków wspierających, którzy w chwili przyjęcia wnieśli stosunkowo wysokie opłaty wpisowe wynoszące od 1 tys. do 10 tys. zł i zobowiązali się wносить składki roczne w kwocie 500 zł (Ryc. 10.2.10). Do instytucji tych należą: UW, SGGW, Państwowe Wydawnictwo Rolnicze i Leśne oraz Instytut Sadownictwa i Kwiaciarstwa (w roku 1997 włączony do Instytutu Hodowli i Aklimatyzacji Roślin). Ten ostatni, w ślad za wydzieleniem się Oddziału Skierniewickiego w naturalny sposób stał się jego członkiem wspierającym, natomiast do grona członków wspierających Oddziału Warszawskiego dołączył PAN OB-CZRB w Powsinie. Z czasem zmieniła się także forma wspierania z finansowej na logistyczno-organizacyjną, wyrażająca się głównie użyczeniem na potrzeby PTB infrastruktury, którą dysponują ww. instytucje.

SEKCJE DZIAŁAJĄCE PRZY ODDZIALE WARSZAWSKIM

Przy Oddziale Warszawskim okresowo działało co najmniej pięć sekcji PTB. Ich wyodrębnianie się w latach 50. ubiegłego wieku było związane z istotnym postępowaniem w naukach biologicznych (zwłaszcza eksperymentalnych i rozwojem nowych technik badawczych), jaki się wówczas dokonał. Znalazło to odbicie w znacznym przyroście liczby członków Towarzystwa i rozwoju jego działalności w tym okresie. Szczegółowy opis działalności poszczególnych Sekcji znajduje się w Rozdziale 11. Poniżej przedstawione są jedynie składy zarządów tych sekcji, które prowadziły odrębną, samodzielną działalność w ramach Oddziału Warszawskiego. Chronologicznie, wg daty powołania przy Oddziale,

Warszawa dnia 4. XII. 1979 r.

Do
Zarządu Oddziału
Polskiego Towarzystwa Botanicznego
Warszawa
W

Po zapoznaniu się z zadaniami Polskiego Towarzystwa Botanicznego oraz z jego statutem deklaruje wstąpienie w poczet członków wspierających Polskiego Towarzystwa Botanicznego

Nazwa Państwowe Wydawnictwo Rolnicze i Leśne

Adres 00-024 Warszawa, ul. Al. Jerozolimskie 28

Podpisy
Główny Księgowy
Przewodniczący
Sekretarz Oddziału

Członkowie wprowadzający /zwyczajni/
1. Halina Gutowska
2. Zdzisław Wojak

Usgodniona, w oparciu o § 16, p. 2 Statutu P.T.B. wysokość rocznej składki członkowskiej wynosi zł. 500 /słownie złotych pięćset...../, a wysokość wpisowego zł. 1000,00 /słownie złotych jeden tysiąc...../

Za Zarząd Oddziału:
Przewodniczący
Sekretarz Oddziału

Oddział Polskiego Towarzystwa Botanicznego w Warszawie na posiedzeniu w dniu 12.12.1979 r. uchwala sebranych postanawia przyjąć - nie przyjąć w poczet członków wspierających P.T.B.

Sekretarz Oddziału Przewodniczący

Zarząd Główny Polskiego Towarzystwa Botanicznego na posiedzeniu w dniu 28.11.79 r. postanawia decyzję Oddziału PTB w Warszawie zatwierdzić - nie zatwierdzić z powodu

Sekretarz Generalny Prezes

5004-AR 321/79-100

Ryc. 10.2.10. Deklaracja wstąpienia i przyjęcia Państwowego Wydawnictwa Rolniczego i Leśnego w poczet członków wspierających Oddziału Warszawskiego PTB (archiwum PTB)

funkcjonowały następujące Sekcje: Fizjologii Roślin (od 1955), Dendrologiczna (od 1955), Ekologii i Socjologii Roślin (od 1956), Mykologiczna (od 1957) oraz Ogrodów Botanicznych i Arboretów (od 1978). Warto zauważyć, że botanicy warszawscy często byli także wybierani na przewodniczących sekcji ogólnopolskich Towarzystwa. Żadna z ww. Sekcji nie działa aktualnie przy Oddziale Warszawskim. Najdłużej, tj. do roku 2011, aktywni byli członkowie Sekcji Mykologicznej. Pełne odtworzenie składów Zarządów Sekcji działających przy Oddziale utrudnia niedostatek źródeł – stąd dotkliwe luki w przedstawionych poniżej opisach.

Jako pierwsza, 17 marca 1955 r., przy Oddziale Warszawskim powstała Sekcja Fizjologii Roślin (od 1969 r. działająca pod nazwą Sekcji Fizjologii i Biochemii Roślin), głównie z inicjatywy prof. Michała Korczewskiego (SGGW). Wg protokołu z zebrania założycielskiego jej przewodniczącym został Kazimierz Bassalik (UW), wiceprzewodniczącym Piotr Strebeyko (UW, lecz wg sprawozdania z działalności Oddziału za rok 1954/1955 przewodniczącym był P. Strebeyko a sekretarzem Mirosław Fiuczek). W 1958 roku, 9 maja wybrano jako przewodniczącego P. Strebeyko (UW) a sekretarzem został Bronisław Gej (SGGW). Po zaniechaniu działalności pod koniec lat 60. XX w. Sekcja została reaktywowana w 1972 r. na posiedzeniu w dniu 8 grudnia jako Sekcja Fizjologii i Biochemii Roślin. Jej przewodniczącą została wówczas Zofia Starck z SGGW. W roku 1992 przewodniczącą Sekcji przy Oddziale została dr Dorota Kubowicz (SGGW), która pełniła tę funkcję do tragicznej śmierci w roku 1995. Ostatnią przewodniczącą Sekcji była prof. Elżbieta Romanowska (UW).

Sekcja Dendrologiczna Oddziału Warszawskiego powstała 19 października 1955 r. Jej pierwszym przewodniczącym został Włodzimierz Seneta (SGGW). Następnie, 22 listopada 1957 r. przewodniczącym został wybrany Tadeusz Szymanowski (PW), sekretarzem Maria Sonnenfeldt. W kadencji 1963–1966 przewodniczącym ponownie był W. Seneta, który w sprawozdaniu z 8 czerwca 1966 r. stwierdził, że działalność Sekcji przy Oddziale jest bardzo ograniczona.

Sekcja Ekologii i Socjologii Roślin (od 1971 r. działająca pod nazwą Sekcji Geobotaniki i Ochrony Szaty Roślinnej) przy Oddziale powołana została 23 marca 1956 r. na zebraniu w Zakładzie Systematyki i Geografii Roślin UW. Inicjatorem jej powołania, a także pierwszym przewodniczącym, był Władysław Matuszkiewicz (UW), sekretarzem została Maria Polakowska (UW). W roku 1960 funkcję sekretarza powierzono Henrykowi Zimmemu (SGGW), a osoba przewodniczącego pozostała bez zmian.

Sekcja Mykologiczna zawiązała się przy Oddziale Warszawskim na zebraniu 13 czerwca 1957 r. Pierwszym przewodniczącym został Tadeusz Pietkiewicz (IOR Reguły) zmarły tragicznie w roku 1959, a sekretarzem Sabina Czyżewska (IOR Reguły). W kolejnych kadencjach wybrano: w 1960 r. przewodniczącego Henryka Orłosia (IBL), sekretarza Halinę Jakubczyk (Zakład Ekologii PAN); w roku 1962 przewodniczącego H. Orłosia, sekretarza Czesławę Kozłowską (IBL); w roku 1963 przewodniczącego Jerzego Ważnego (SGGW), sekretarza S. Czyżewską. W tym ostatnim składzie Zarząd działał do roku 1970. Od roku 1970 do 1977 pracował Zarząd w składzie: przewodniczący J. Ważny, sekretarz Tomasz Majewski (Instytut Botaniki PAN). Od 25 listopada 1977 r. do roku 1988 przewodniczącą była C. Kozłowska, sekretarzem Alicja Borowska (UW). Kolejny Zarząd wybrany 28 stycznia 1988 r. pracował do roku 1996 w składzie: przewodnicząca Halina Borecka (Instytut Sadownictwa) i sekretarz Joanna Marcinkowska (SGGW). W dniu 14 listopada 1996 r. wybrano na przewodniczącą J. Marcinkowską, a na sekretarza Krystynę Grzelak (IHAR Radzików); ten skład funkcjonował do końca działania tej Sekcji przy Oddziale Warszawskim, tj. do 10 czerwca 2011 r., kiedy to odbyło się ostatnie zebranie. Prof. Tomasz Majewski przedstawił wówczas historię Sekcji oraz sylwetkę i zasługi prof. Aliny Skirgiełło.

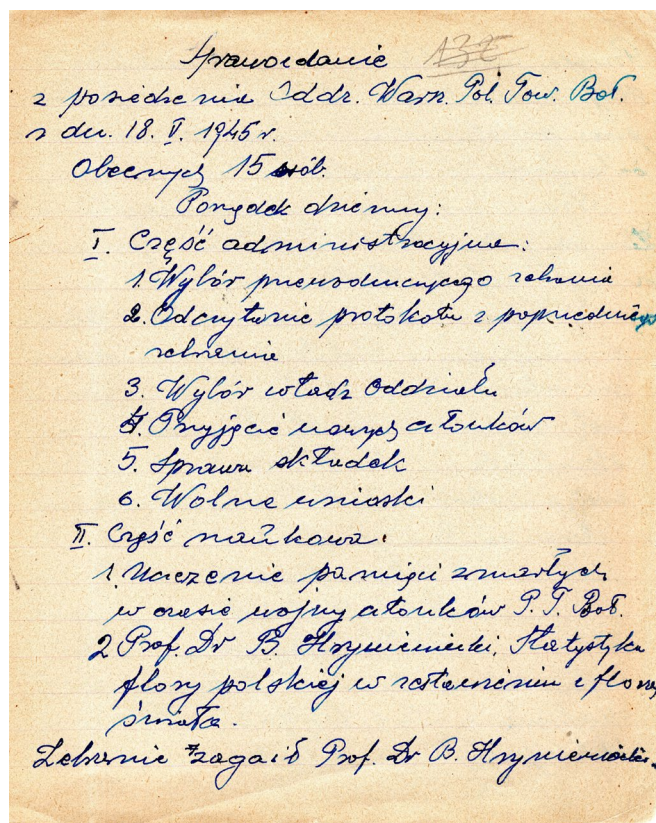
Sekcja Ogrodów Botanicznych i Arboretów (istniejąca od 1973 r.) przy Oddziale Warszawskim powstała na zebraniu inauguracyjnym 10 stycznia 1978 r. Pierwszym przewodniczącym był Bogusław Molski (Ogród Botaniczny PAN), sekretarzem Teresa Bielska (Ogród Botaniczny UW).

SIEDZIBY ZARZĄDU ORAZ MIEJSCA I TERMINY ZEBRAŃ

Siedziba Zarządu, miejsce zebrań referatowych, a często i ich tematyka, od początku związane były z osobą przewodniczącego Oddziału (Tab. 10.2.1). W pierwszej dekadzie (1922–1932) przewodniczący wywodzili się z grona profesorów UW. Tam też znajdowała się siedziba Oddziału. Również zebrania odbywały się na UW przez pierwszych 46 lat, mimo że pracami Zarządu w tym czasie kierowali także profesorowie z SGGW i były zgłaszane postulaty, aby przynajmniej część zebrań organizować tamże. Pierwszy przewodniczący – prof. Zygmunt Wóycicki, na pierwszym zebraniu referatowym Oddziału we czwartek 30 listopada 1922 r. zaproponował, aby odbywały się one zawsze w ostatnie czwartki każdego miesiąca o godz. 18 w sali wykładowej zakładów botanicznych (tzw. audytorium botanicznym) UW na pierwszym piętrze budynku byłej Szkoły Głównej przy Krakowskim Przedmieściu. Zwyczaj ten zachowano do 2 czerwca 1966 r., organizując (z wyjątkiem okresu II wojny światowej) od 6 do 8 spotkań rocznie z przerwą wakacyjną. Od 3 listopada 1966 r. do 18 stycznia 1968 roku zebrania referatowe odbywały się nadal we czwartki na UW, ale w innych pomieszczeniach⁴: w gmachu Instytutu Geograficznego, a później także w Pałacu Kazimierzowskim lub w budynku Obserwatorium Astronomicznego. Od 15 lutego 1968 r. zebrania Oddziału odbywały się w SGGW przy ul. Rakowieckiej 26/30, na co wpływ miał skład wybranego wówczas nowego Zarządu Oddziału, który po raz pierwszy w całości złożony był z botaników z SGGW. W kolejnych kadencjach zebrania odbywały się zarówno na UW przy Krakowskim Przedmieściu w sali im. Brudzińskiego, jak i w sali im. M. Kopernika przy Obserwatorium Astronomicznym oraz w SGGW przy ul. Rakowieckiej w pawilonie III⁵. Miejsce spotkań zależało głównie od tego z jakiego ośrodka

⁴ W salach 111 i 102 Instytutu Geograficznego i w sali im. Mikołaja Kopernika w budynku Obserwatorium Astronomicznego.

⁵ Były to sale 204 i 302 oraz sala konferencyjna 31.

Ryc. 10.2.11. Początek protokołu pierwszego po zakończeniu II wojny światowej zebrania Oddziału Warszawskiego PTB, które odbyło się 18 V 1945 r. (archiwum PTB)

wywodziła się osoba przewodnicząca Zarządowi w danej kadencji. Kolejna zmiana miejsca zebrań związana była z przeniesieniem w roku 2000 Wydziału Biologii UW do nowego gmachu przy ul. Miecznikowa oraz wszystkich Wydziałów SGGW do nowych budynków na terenie kampusu im. Edwarda hr. Raczyńskiego przy ul. Nowoursynowskiej na Ursynowie w roku 2003. Ostatnie zebranie w SGGW przy ul. Rakowieckiej odbyło się 5 czerwca 2001 r. w sali 31. Pierwsze zebranie w budynku Wydziału Biologii przy ul. Miecznikowa miało miejsce 1 czerwca 2001 i do roku 2004 większość zebrań odbywała się tamże. W kadencji 2004–2007 spotkania odbywały się w Ogrodzie Botanicznym CZRB PAN w Powsinie, na Wydziale Leśnym SGGW przy ul. Nowoursynowskiej 159 i na Wydziale Biologii UW przy ul. Miecznikowa. Od roku 2007 do 2020 ich miejscem był głównie Wydział Leśny⁶ SGGW, dwa odbyły się na Wydziale Biologii UW⁷. Wprowadzona niegdyś przez Z. Wóycickiego tradycja czwartkowych spotkań Oddziału została utrzymana do 18 maja 1995 r. W kadencji 1995–1998 i 1998–2001, gdy przewodniczącą Oddziału była dr hab. prof. SGGW Grażyna Garbaczewska, zebrania odbywały się we wtorki o godz. 16.30. W kadencji prof. Małgorzaty Wierzbickiej w latach 2001–2004 i doc. Heleny Kubickiej, przypadającej na lata 2004–2007 dominowały sesje naukowe z wieloma referatami, które odbywały się w soboty. Do tradycji spotkań czwartkowych powrócił dr hab. Jacek Zakrzewski w kadencji 2007–2010, jednak z powodu trudności w dostępności odpowiednich sal, od października 2012 roku, dniem spotkań stała się środa. W kadencjach 2016–2019 i 2019–2021 – pod przewodnictwem dr Katarzyny Marciszewskiej, przyjęta została mieszana forma spotkań tj. jednoreferatowych w środy i o charakterze konferencji w soboty.

W czasie blisko 100-letniej historii, trzykrotnie doszło do przerwania działalności Oddziału: w latach 1939–1945 na czas II wojny światowej (ostatnie protokołowane posiedzenie odbyło się 25 maja 1939 r., a pierwsze po wojnie 18 maja 1945 r. (Ryc. 10.2.11); w roku 1982 na czas stanu

⁶ W budynku 34, były to: sala dydaktyczna Samodzielnego Zakładu Botaniki Leśnej 0/81 lub sala posiedzeń Rady Wydziału 0/94.

⁷ W auli 9B.

wojennego (ostatnie posiedzenie odbyło się 5 XI 1981 r., a pierwsze po jego zniesieniu 3 III 1983 r.) oraz w roku 2020 z powodu pandemii COVID-19 (ostatnie zebranie naukowe odbyło się 4 III 2020 r., zaś pierwsze spotkanie po przerwie odbyło się w formie webinarium 28 IV 2021 r.).

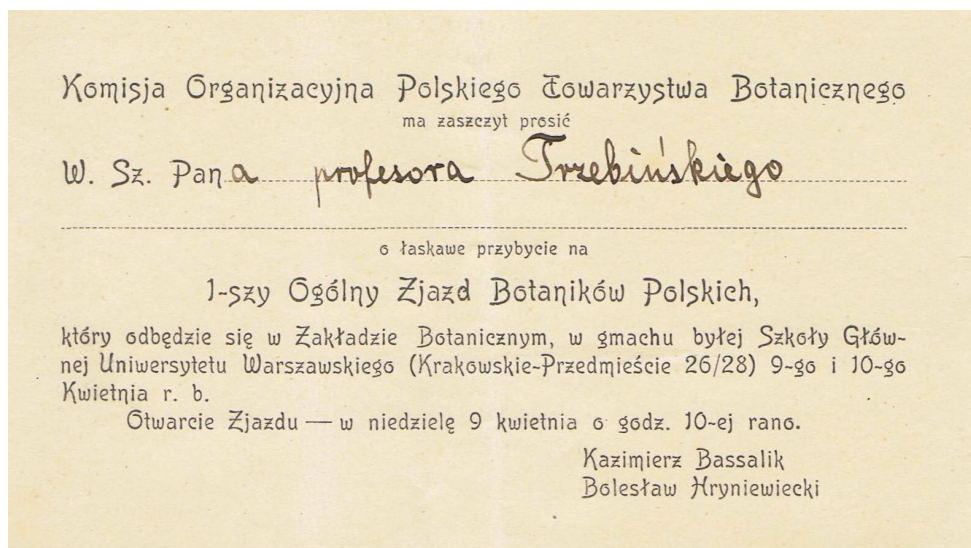
10.2.3. Działalność naukowa, na rzecz ochrony przyrody i popularyzacji nauki

ZJAZDY TOWARZYSTWA

Podstawową formą działalności naukowej było i jest organizowanie zjazdów całego Towarzystwa oraz konferencji i spotkań referatowych Oddziału. Do roku 2020 w Warszawie odbyło się osiem zjazdów PTB (Tab. 10.2.2) – cztery przed II wojną światową, w tym założycielski w roku 1922 i cztery po wojnie. Jubileuszowy, LIX Zjazd z okazji 100-lecia PTB, przypadający w roku 2022 również ma odbyć się w Warszawie. Poza cyklem zjazdowym botanicy warszawscy byli organizatorami Walnego Zgromadzenia Delegatów w roku 1962 oraz obchodów jubileuszu 75-lecia PTB w roku 1997.

1. Zjazd PTB (1922). Zjazd założycielski PTB (Tab. 10.2.2), odbył się na terenie Uniwersytetu Warszawskiego w sali wykładowej zakładów botanicznych (tzw. audytorium botanicznym) na pierwszym piętrze budynku byłej Szkoły Głównej przy Krakowskim Przedmieściu 26/28. W archiwum PTB nie zachowały się żadne oryginalne dokumenty z tego Zjazdu poza wspólnym zdjęciem jego uczestników i zaproszeniem na Zjazd wysłanym przez Komisję Organizacyjną do prof. Trzebińskiego (Ryc. 10.2.12). Komisję tę powołano 10 kwietnia 1920 r. podczas Zjazdu Nauki Polskiej. Jej skład został podany w Rozdziale 1. niniejszej monografii. Wybór Warszawy jako miejsca Zjazdu i przyszłej siedziby Towarzystwa podyktowany był przede wszystkim względami natury administracyjnej (m.in. bliskość urzędów centralnych), ale inicjatorami założenia Towarzystwa byli botanicy wywodzący się z różnych ośrodków, głównie jednak z krakowskiego i warszawskiego.

W przededniu Zjazdu, wieczorem 8 kwietnia 1922 r. odbyło się zebranie koleżeńskie, na którym przemawiali m.in. profesorowie Edmund Jankowski i Bolesław Hryniewiecki oraz uznany florysta i mykolog p. Konstanty Prószyński. Przebieg Zjazdu odtworzył m.in. na podstawie artykułów z codziennej prasy T. Majewski (1986). Prace Zjazdu rozpoczęły się 9 kwietnia o godz. 10 przemówieniem wstępnym prof. Zygmunta Wóycickiego. Przemawiali także przedstawiciele: prezesa Rady Ministrów, ministra oświaty i rolnictwa, Akademii Umiejętności i Towarzystwa Naukowego Warszawskiego,

Ryc. 10.2.12. Zaproszenie na zjazd założycielski Polskiego Towarzystwa Botanicznego, który odbył się w Warszawie, 9 i 10 IV 1922 roku (archiwum PTB)

Tabela 10.2.2. Wykaz zjazdów Polskiego Towarzystwa Botanicznego, które odbyły się w Warszawie w latach 1922–2020. Opracowanie własne, na podstawie zachowanych programów, sprawozdań i relacji, materiałów z archiwum PTB, a także prasy codziennej i opracowań T. Majewskiego (1986, 2010)

Nr Zjazdu	Data, miejsce i tytuł zjazdu Współorganizatorzy	Liczba u./ref./post.	Sesje terenowe
1	9–10 IV 1922, Warszawa, I Zjazd Ogólny Botaników Polskich Uniwersytet Warszawski	ok. 100/b.d./0	Natolin
4	12–15 VII 1925, IV Zjazd w ramach XII Zjazdu Lekarzy i Przyrodników Politechnika Warszawska	b.d.	Puszcza Białowieska, Modrzewina w Małej Wsi
10	21–30 VI 1931, Biblioteka Narodowa; X Zjazd w ramach III Zjazdu Botaników Słowiańskich Biblioteka Narodowa	133/86/0	Puszcza Białowieska, jez. Wigry, Gdynia–Hel–Poznań–Kórnik– Rogalin–Kraków
15	28–30 VI 1936, XV Zjazd PTB Uniwersytet im. Józefa Piłsudskiego	b.d./24/0	Puszcza Białowieska
19	29–30 IX 1945, XIX Zjazd PTB SGGW w Warszawie	42/7/0	Natolin, Warszawa
26	12–15 VI 1952, XXVI Zjazd PTB; odbył się w sie- dzibie Związku Nauczycielstwa Polskiego	b.d./36/0	Puszcza Kampinoska, Natolin, Skierniewice, Wilanów, Ogród Botaniczny UW, Żelazowa Wola
41	19–22 IX 1972, XLI Zjazd PTB Uniwersytet Warszawski	400/177/0	Puszcza Kampinoska, Żelazowa Wola–Nieborów, Konin, Młochów– Skierniewice
55	6–12 IX 2010, LV Zjazd PTB <i>Planta in vivo, in vitro et in silico</i> SGGW ¹ , UW ² , Instytut Badawczy Leśnictwa; Ogród Botaniczny CZRB PAN, Komitet Badań Czwartorzędu PAN	500/131/237	Puszcza Kampinoska, Dolina Wisły, Pojezierze Łęczyńsko-Włodawskie, Przełom Bugu, Puszcza Białowieska, Dolina Narwi, Wysoczyzna Białostocka, Pojezierze Dzukijskie na Litwie

¹Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, Wydział Leśny: Samodzielny Zakład Botaniki Leśnej, Zakład Mykologii i Fitopatologii Leśnej; Wydział Rolnictwa i Biologii: Katedra Botaniki; Wydział Ogrodnictwa i Architektury Krajobrazu: Katedra Ochrony Środowiska, Katedra Roślin Ozdobnych; ²Uniwersytet Warszawski, Wydział Biologii: Instytut Botaniki.

u. – uczestnicy; ref. – referaty; post. – postery; b.d. – brak danych

różnych instytutów i towarzystw oraz Rektor UW. Następnie na prezesów honorowych Zjazdu powołano profesorów: Emila Godlewskiego (Kraków), Józefa Rostańskiego (Kraków), Edmunda Jankowskiego (Warszawa) i Józefa Rivoli (Poznań). Sprawozdanie z działań na rzecz organizacji Zjazdu i Towarzystwa przedstawił B. Hryniewiecki. Prof. S. Krzemieniewski poprowadził dyskusję i głosowanie nad ustawą (statutem) PTB. Na siedzibę naczelnych władz Towarzystwa wyznaczono Warszawę, natomiast w Krakowie, Lwowie, Poznaniu, Warszawie i Wilnie miały powstać oddziały terenowe. Za godło Towarzystwa przyjęto kwiatostan dziewięcisiłu (jednak dopiero w roku 1946 jednoznacznie rozstrzygnięto, że chodzi o dziewięcisił popłocholistny *Carlina onopordifolia*). Za główny cel przyszłej działalności Towarzystwo obrało popieranie rozwoju botaniki i nauk pokrewnych oraz ochrony szaty roślinnej, a także szerzenie tych idei w społeczeństwie. Jako główne formy działalności służące jego osiągnięciu wskazano:

...organizowanie posiedzeń naukowych i wydawanie własnych czasopism a także innych publikacji z dziedziny botaniki, organizowanie zjazdów, konferencji itp., wygłaszanie publicznych odczytów i wykładów, urządzenie wystaw, zakładanie bibliotek, utrzymywanie kontaktów z pokrewnymi towarzystwami krajowymi i zagranicznymi oraz udział w ich pracach przyczyniających się do rozwoju nauk botanicznych i do ochrony szaty roślinnej, a także wydawanie fachowych opinii (za Kostyniuk 1972a).

Omawiano też sprawy związane z wydawaniem pisma Towarzystwa (pierwszy tom wydawnictwa Towarzystwa *Acta Societatis Botanicorum Poloniae* ukazał się w 1923 r.), opracowaniem i opublikowaniem spisu botaników polskich (Anonim 1923a,b), terminologią botaniczną i podręcznikami oraz koniecznością badania flory Polski w kontekście tworzenia rezerwatów. W drugim dniu Zjazdu, w przerwie obiadowej, uczestnicy zwiedzili Muzeum Narodowe i Zamek Królewski. Zjazd zakończył się pokazem filmów botanicznych. Odbyła się także wycieczka do Natolina. O znaczeniu Zjazdu i powołaniu Towarzystwa informował *Kurjer Warszawski* z 11 kwietnia 1922 roku, następującymi słowami:

Badacze flory polskiej, tego cudnego płaszcza ziemi naszej, który Stwórca zarzucił na nią, przyozdobiony szczodrze kwiatami, jak drogiemi kamieniami, pragną zespolić się w jedną całość, aby nabrać sił więcej i oddziaływać skuteczniej swą wiedzą, zarówno na swój naród własny, jako też dać znać o swych pracach naukowych uczonym całej ziemi.

Ciekawostki. W relacji z części koleżeńskiej, która miała miejsce 8 kwietnia przywoływana jest przemowa powitalna prof. B. Hryniewieckiego. W dalszej części wygłoszonej po łacinie oracji przedstawił on sylwetki wybitniejszych polskich botaników jako niby przez siebie znalezione nowe gatunki roślin. W odpowiedzi sylwetkę prof. Hryniewieckiego, tą samą mową klasyczną przedstawił p. Konstanty Prószyński.

4. Zjazd PTB (1925). Naukowa część tego Zjazdu (Tab. 10.2.2) została zorganizowana w ramach XII Zjazdu Lekarzy i Przyrodników Polskich. Zjazd obejmował także Walne Zgromadzenie Delegatów, którzy m.in. wybrali nowe władze PTB. Przewodniczącym Oddziału Warszawskiego był wówczas prof. Zygmunt Wóycicki. Posiedzenie inauguracyjne (Ryc. 10.2.13A) odbyło się 12 lipca 1925 roku w Wielkiej Sali Politechniki Warszawskiej. Również pozostałe obrady odbywały się na Politechnice Warszawskiej, a sam Zjazd był wydarzeniem o wielkiej skali i rozmachu. Łącznie uczestniczyło w nim 2200 osób, wśród nich liczni goście zagraniczni, przedstawiciele władz państwowych i wystawcy. Towarzyszyły mu: wystawa przyrodniczo-lecznicza zorganizowana i urządzona wielkim nakładem pracy i fachowej wiedzy, zajmująca parter i dwa piętra nowo wybudowanego gmachu Kreszlarni Politechniki, wycieczki po Warszawie (m.in. statkami floty wiślanej), wyjścia do teatrów, uroczysty bankiet. W składzie komitetu organizacyjnego XII Zjazdu LiP z ramienia PTB występował ówczesny prezes PTB prof. Bolesław Hryniewiecki. Pełny skład komitetu (Ryc. 10.2.13B) był następujący: prezes – prof. dr Leon Kryński, wiceprezes – prof. Bolesław Hryniewiecki, sekretarz generalny – prof. Edward Loth oraz przewodniczący komitetu wystawowego – prof. Bronisław Koskowski.

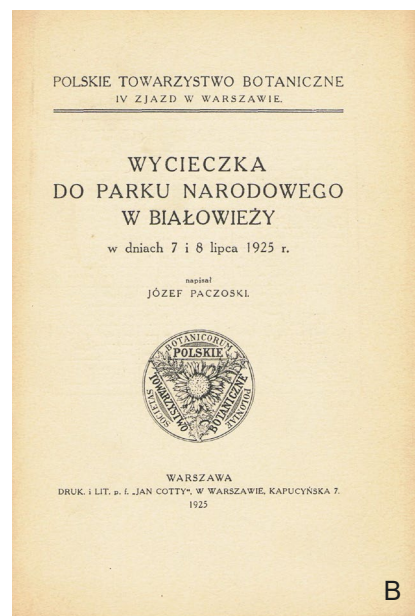
Obrady naukowe toczyły się w 35 sekcjach: jedną z ich była Sekcja Botaniczna, której przewodniczącym był prof. B. Hryniewiecki, a sekretarzem dr Franciszek Ksawery Skupieński. Botanicy brali także udział w pracach Sekcji Przyrodniczo-Dydaktycznej, której przewodniczącym był prof. Henryk Raabe, a sekretarzem prof. B. Krzemiński oraz Sekcji Przyrodniczo-Rolniczej, gdzie działowi rolniczemu przewodniczył Marian Górski. Szczegółową relację z otwarcia i obrad plenarnych, alfabetyczny spis uczestników i ich fotografie oraz trasy wycieczek zawiera *Album Pamiątkowe* wydany w 1926 r. (Ryc. 10.2.14A). Wycieczki Zjazdu opisane w *Albumie* w liczbie 11 nie obejmują jednak wypraw do Białowieży i do planowanego rezerwatu Modrzewina w Małej Wsi k. Grójca zorganizowanych w ramach IV Zjazdu PTB. Dwudniową wycieczkę do Parku Narodowego w Białowieży poprowadził i opisał w odrębnym wydawnictwie Józef Paczoski (Ryc. 10.2.14B).

Ciekawostki. W *Albumie Pamiątkowe* znaleźć można ciekawe informacje dotyczące organizacji i przebiegu Zjazdu, m.in.:

Biuro Zjazdu, mieszczące się pierwotnie w gmachu Anatomicum przy ul. Chałubińskiego, na długi szereg dni przed otwarciem Zjazdu przenosi się do nowego gmachu Kreszlarni Politechniki Warszawskiej przy ul. Koszykowej 74. Zakładają telefony, telegraf i pocztę dla użytku członków Zjazdu. Główny gmach Politechniki Warszawskiej, przeznaczony na inauguracyjne posiedzenie i posiedzenia sekcji naukowych, dekoruje się zielenią, dywanami. W dniu 10 i 11 lipca funkcjonują biura informacyjne i mieszkaniowe na dworcach kolejowych. Wieczorem 11 lipca w rześkim oświetlonym ogrodzie na tyłach pałacu Zamoyskich na Nowym Świecie zbierają się przybyli na Zjazd członkowie. (...) Aby dać możliwość uczestnikom Zjazdu zwiedzenia Teatru Narodowego, przed rokiem odbudowanego w Warszawie, komitet organizacyjny zakupił przedstawienie galowe na cześć członków Zjazdu. Wystawiono *Maskaradę na poddaszu*.

A

B

Ryc. 10.2.14. *Album Pamiątkowe* wydany po XII Zjeździe Lekarzy i Przyrodników Polskich w 1926 roku zawierający szczegółowy opis przebiegu obrad i wydarzeń towarzyszących (A) (kolekcja Repozytorium Cyfrowego Instytutów Naukowych) oraz opracowanie dokumentujące sesję terenową, która odbyła się podczas IV Zjazdu PTB (B) (archiwum PTB)

10. Zjazd PTB (1931). Zjazd odbył się wraz z III Zjazdem Botaników Słowiańskich (Tab. 10.2.2). Zorganizowany został z dużym rozmachem, mimo trwającego kryzysu gospodarczego (Majewski 1986). Prezydium Zjazdu stanowili profesorowie: Z. Wóycicki (prezes), B. Hryniewiecki (wiceprezes), S. Dziubałtowski (sekretarz generalny), K. Bassalik (przewodniczący Oddz. Warszawskiego). W skład Komisji organizacyjnej weszli: przewodniczący – B. Hryniewiecki, sekretarz – S. Dziubałtowski, członkowie: K. Bassalik, W. Becker, dyrektor L. Danielewicz⁸, T. Gorczyński, radca J. Kloska⁹, R. Kobendza, St. Krupko, F. Majewski, dyrektor J. Miklaszewski¹⁰, W. Moycho, W. Niedziałkowski, B. Niewieczerałówna, F.K. Skupieński, M. Sokołowski, H. Teleżyński, St. Wóycicki i H. Wechsler. W skład podkomisji urządzenia wystawy bibliograficzno-botanicznej wchodził: przewodniczący B. Hryniewiecki, E. Grabda, J. Kołodziejczyk, F. Majewski, W. Niedziałkowski, A. Ossowski, H. Teleżyński, M. Sokołowski, St. Wóycicki i Woydyno¹¹. Kierownictwo Biura Zjazdu objęli p.p.: F.K. Skupieński i W. Moycho. Uroczystego otwarcia dokonał prezes PTB prof. Zygmunt Wóycicki 24 czerwca 1931 r. o godz. 12.15 w Bibliotece Narodowej przy ul. Rakowieckiej 6 (Ryc. 10.2.15). Wzięli w nim udział przedstawiciele władz państwowych i stołecznych, poselstwa krajów słowiańskich oraz przedstawiciele uczelni, instytucji naukowych i społecznych. Do prezydium honorowego Zjazdu zaproszeni zostali profesorowie: B. Němec i K. Domin z Pragi, V. Vouk z Zagrzebia i N. Arnaudov z Sofii. Referat otwierający pt. *Historja rozwoju botaniki w Polsce* przedstawił vice-prezes prof. B. Hryniewiecki, a następnie odbyło się zwiedzanie wystawy bibliograficzno-botanicznej urządzonej specjalnie z okazji Zjazdu. Złożyły się na nią prace botaniczne, czasopisma

⁸ Dyrektor Wydziału Ogrodniczego m.st. Warszawy w latach 1920–1947, prezes Towarzystwa Ogrodniczego Warszawskiego. W czasie II wojny światowej pomagał profesorom UW i SGGW (m.in. Marianowi Górskiemu i Romanowi Kobendzy) uniknąć wywózki na przymusowe roboty do Niemiec dostarczając im dokumenty o zatrudnieniu w Wydziale Ogrodniczym m.st. Warszawy.

⁹ Radca ministerialny w Departamencie Leśnictwa w Ministerstwie Rolnictwa i Reform Rolnych, wykładowca m.in. na Wydziale Leśnym SGGW.

¹⁰ Dyrektor Departamentu Leśnictwa w Ministerstwie Rolnictwa i Reform Rolnych, później profesor zwyczajny urządzania lasu i rektor SGGW w latach 1936–1944.

¹¹ W sprawozdaniu ze Zjazdu (1931) podano jedynie nazwisko osoby. Nie udało się odnaleźć informacji dotyczących tej osoby w żadnych innych archiwaliach PTB: być może nazwisko zostało błędnie podane.

Ryc. 10.2.15. Otwarcie III Zjazdu Botaników Słowiańskich i X Zjazdu PTB w dniu 24 VI 1931 r. w auli gmachu Biblioteki Narodowej przy ul. Rakowieckiej 6 w Warszawie. Od lewej: B. Němec (Praga), V. Vouk (Zagrzeb), N. Arnaudov (Sofia), K. Bassalik, Z. Wóycicki, K. Domin (Praga), B. Hryniewiecki, S. Dziubałtowski, ks. Bronisław Żongołłowicz (wiceminister wyznań religijnych i oświecenia publicznego). Przed stołem portrety E. Godlewskiego, M. Raciborskiego i J. Rostafińskiego; po lewej popiersie M. Szuberta; na ścianie wisi portret E. Godlewskiego (archiwum PTB)

przyrodnicze, portrety wybitnych polskich botaników oraz dzieła sztuki mające związek z botaniką. Tego też dnia rozpoczęły się trzydniowe obrady naukowe w pięciu sekcjach: ogólnej (9 referatów), fizjologicznej (20 referatów), anatomiczno-morfologiczno-cytologiczno-genetyczno-systematycznej (19 referatów), ekologiczno-fitogeograficznej (34 referaty) i organizacji działalności naukowej instytutów botanicznych w państwach słowiańskich (4 referaty). Gospodarzami sekcji byli botanicy polscy: S. Krzemieniewski z Lwowa, B. Niklewski, A. Wodziczko i K. Stecki – z Poznania, K. Rouppert z Krakowa i P. Wiśniewski z Wilna. Sekcjom przewodniczyli głównie botanicy z krajów słowiańskich, profesorowie: V. Vouk z Zagrzebia, S. Prát, B. Němec, J. Kořinek i K. Domin – z Pragi, J. Podpěra z Brna, N. Arnaudov z Sofii i W. Szafer z Krakowa. Wspomagali ich sekretarze w osobach: St. Krupko, W. Moycho, R. Kobendzy, T. Gorceżyńskiego i W. Beckera. Na posiedzeniu plenarnym, zamykającym Zjazd podjęto decyzję o organizacji IV Zjazdu Botaników Słowiańskich w 1934 roku, w Jugosławii.

W przeddzień otwarcia Zjazdu, 23 czerwca 1931 r., w pomieszczeniach Kasy im. Mianowskiego odbyło się spotkanie towarzyskie uczestników Zjazdu, po którym wzięli oni udział w tradycyjnych obchodach *Wianków na Wiśle*, 24 czerwca miał miejsce bankiet wydany przez PTB w Resursie Obywatelskiej (Ryc. 10.2.16), a 25 czerwca w różnych teatrach miejskich odbyły się przedstawienia teatralne zarezerwowane dla uczestników Zjazdu. Zorganizowano także zwiedzanie zabytków Warszawy, niektórych zakładów naukowych, parków miejskich i Wilanowa. Na zakończenie – 26 czerwca, uczestników Zjazdu podjął herbatką na Zamku Królewskim Prezydent RP Ignacy Mościcki.

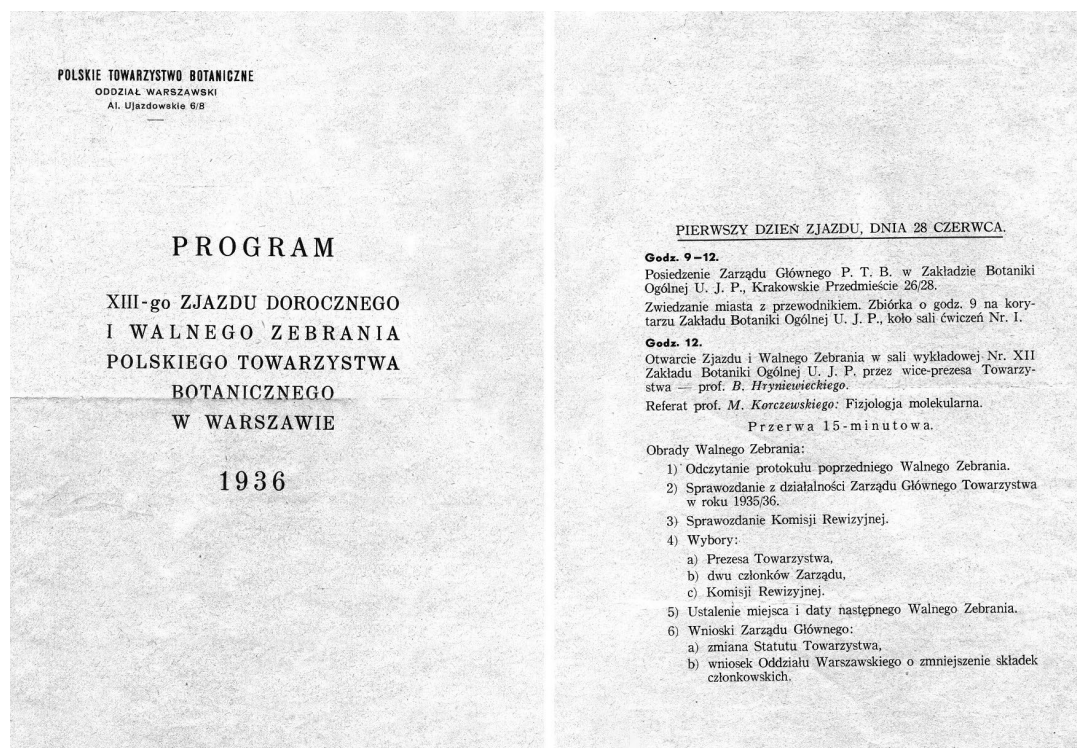
Zjazdowi towarzyszyły trzy sesje terenowe. Dwie dwudniowe odbyły się przed otwarciem Zjazdu: do Puszczy Białowieskiej prowadzona przez S. Dziubałtowskiego i R. Kobendzę, w której uczestniczyło 15 osób i do Stacji Hydrobiologicznej nad jeziorem Wigry pod kierunkiem St. Krupki z 8 uczestnikami. W czterodniowej wycieczce pozjazdowej uczestniczyło 15 osób, wśród nich goście zagraniczni, a jej trasa obejmowała Gdynię, Hel, Kartuzy i okolice z doliną rzeki Raduni, Poznań i jego okolice (Kórnik, Rogalin) oraz Kraków. Po Zjeździe powstało wyczerpujące sprawozdanie ze streszczeniami referatów (Sprawozdanie 1931), a ponadto krótki opis przebiegu Zjazdu znajduje się w sprawozdaniu z działalności PTB za okres od (data nieczytelna) 1931 do 31 marca 1932 r. (Krupko 1931).

Ciekawostki. Referenci Zjazdu reprezentowali wszystkie państwa słowiańskie z wyjątkiem Z.S.S.R. Specjalnie dla uczestników Zjazdu Biblioteka Narodowa zorganizowała wystawę najstarszych zabytków języka polskiego w postaci psalterza Floriańskiego i Kazań Świętokrzyskich oraz niektórych starych rękopisów obcych z motywami roślinnymi. Przyjęciem uczestników wycieczki pozjazdowej w Poznaniu i Krakowie zajmowały się miejscowe oddziały Towarzystwa, a w Kórniku i Rogalinie także Administracja Fundacji Kórnickiej w osobach dyrektorów A. Wróblewskiego i A. Pacyńskiego. Wydane po Zjeździe sprawozdanie liczyło 85 stron i było zasadniczo dwujęzyczne – w językach polskim i francuskim, tylko niektóre referaty zamieszczono w językach ojczystych referentów lub w języku rosyjskim. W piśmie z 25 III 1934 roku (jego kopia znajduje się w Repozytorium PTB), skierowanym do Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, profesorowie Z. Wóycicki i S. Dziubałtowski zwracają się o przyznanie zasiłków dla 15 delegatów (w sumie w wysokości 7500 zł) na IV Zjazd Botaników Słowiańskich w trybie warunkowym, wynikającym z braku informacji od Organizatorów o terminie planowanego Zjazdu.

Ryc. 10.2.16. Wspólna kolacja uczestników III Zjazdu Botaników Słowiańskich w Resursie Obywatelskiej w pierwszym dniu Zjazdu (archiwum PTB)

15. Zjazd PTB (1936). Zjazd ten należał do cyklu dorocznego i pierwotnie miał nr XIII, potem skorygowany na nr XV (Tab. 10.2.2). W połączeniu z nim odbyło się Walne Zebranie Delegatów PTB. Z zachowanego programu wynika, że wszystkie obrady odbywały się w salach Uniwersytetu Józefa Piłsudskiego (obecny Uniwersytet Warszawski) przy Krakowskim Przedmieściu 26/28 (Ryc. 10.2.17). Posiedzenie Zarządu Głównego PTB odbyło się w Zakładzie Botaniki Ogólnej UW. Otwarcia Zjazdu i Walnego Zebrania dokonał wiceprezes PTB i jednocześnie przewodni-

Ryc. 10.2.17. Program pierwszego dnia XV (XIII) Zjazdu PTB, który odbył się w Warszawie w dniach 28–30 VI 1936 r. (archiwum PTB)

czący Oddziału Warszawskiego prof. Bolesław Hryniewiecki, a referat otwierający pt. *Fizjologia molekularna* wygłosił prof. Michał Korczewski. Spośród 24 prelegentów 12 reprezentowało ośrodek warszawski, 5 krakowski, 5 lwowski i 2 poznański. Zjazd podzielony był na obrady plenarne (referat otwierający oraz 3 referaty plenarne), obrady Sekcji Ogólnej (13 referatów) i obrady Sekcji Fizjologii Roślin (7 referatów). Referaty plenarne wygłosili profesorowie: Janina Jentys-Szaferowa pt. *Wielopostaciowość liści u brzoź*, Kazimierz Rouppert pt. *Przyczynki do morfologii liścia* i Maria Skalińska pt. *Badania nad aneuploidalnymi typami *Aquilegia**. W pierwszym dniu Zjazdu, w Zakładzie Botaniki SGGW przy ul. Rakowieckiej 8 odbyła się wspólna kolacja dla uczestników. Do wydarzeń towarzyszących Zjazdowi zaliczyć należy zwiedzanie Ogrodu Genetycznego Wolnej Wszechnicy Polskiej, który prowadziła doc. M. Skalińska oraz zwiedzanie uniwersyteckiego Ogrodu Botanicznego pod kierunkiem prof. B. Hryniewieckiego. Z dwóch planowanych sesji terenowych odbyła się tylko jedna do Puszczy Białowieskiej, na którą uczestnicy wyjechali 29 czerwca o godz. 23.40 z dworca Wileńskiego pod przewodnictwem dr R. Kobendzy.

Ciekawostki. Wycieczka tzw. wigierska nie odbyła się, gdyż zgłosiła się na nią tylko jedna osoba.

19. Zjazd PTB (1945). Pierwszy powojenny Zjazd Towarzystwa razem z Walnym Zgromadzeniem Delegatów odbył się w ocalałym z wojennych zniszczeń gmachu SGGW przy ul. Rakowieckiej (Tab. 10.2.2). Jego celem było wskrzeszenie działalności Towarzystwa przerwanej przez II wojnę światową, wybór nowych władz, wymiana myśli naukowej i odtworzenie kontaktów zerwanych w czasie wojny (Majewski 1986). W Zjeździe licznie uczestniczyli członkowie Oddziału

Krakowskiego i Warszawskiego, a także środowisko naukowe botaników łódzkich, lubelskich i poznańskich, którzy wkrótce utworzyli własne oddziały regionalne PTB. Zjazd rozpoczął się od uczczenia pamięci zmarłych lub zamordowanych członków. Obradom przewodniczył wybrany na prezesa prof. B. Hryniewiecki. W pierwszym dniu, przed południem odbyła się część poświęcona sprawom reaktywacji działalności Towarzystwa. Referaty naukowe wygłosili w drugim dniu Zjazdu profesorowie: Bogumił Pawłowski (Kraków), Dezydery Szymkiewicz (Kraków), Aniela Kozłowska (Kraków), Jan Zabłocki (Kraków, od 1946 Toruń), Kazimierz Bassalik (Warszawa), Edmund Malinowski (Warszawa) i doc. Waław Gajewski (Warszawa). Organizacją Zjazdu zajmowali się doc. Józef Kochman, dr Tadeusz Gorczyński i mgr Alina Skirgiełło – wszyscy z ośrodka warszawskiego oraz pełniący kolejno, w tym krótkim czasie po zakończeniu II wojny światowej funkcję przewodniczącego Oddziału Warszawskiego profesorowie: B. Hryniewiecki, M. Korczyński i K. Bassalik.

Podczas Zjazdu omawiano problemy związane ze wznowieniem działalności Towarzystwa po wojnie w tym: reaktywację wydawania *Acta Societatis Botanicorum Poloniae*, udostępnienie biblioteki, kompletowanie czasopism zagranicznych z całego świata, kontynuowanie publikowania polskiej bibliografii botanicznej (materiały śp. prof. K. Piecha z Oddziału Krakowskiego) oraz prowadzenie kartoteki stanowisk gatunków roślin na podstawie literatury polskiej (trzy ostatnie to postulaty D. Szymkiewicza). Uzgadniano także zorganizowanie nowych oddziałów w Łodzi, Lublinie i Wrocławiu, przyspieszenie druku *Flory Polskiej*, nowego wydania *Roślin Polskich* i opublikowania *Flory Tatry* autorstwa B. Pawłowskiego (postulat przedstawicieli Oddz. Krakowskiego). W sobotę 29 września po południu odbyły się wycieczki po Warszawie, a w niedzielę 30 września już po oficjalnym zamknięciu Zjazdu odbyła się popołudniowa wycieczka do Natolina.

Ciekawostki. W Życiu Warszawy z 9 X 1945 r. ukazała się notatka, mówiąca o założeniach i przebiegu Zjazdu (Ryc. 10.2.18). W protokole z posiedzenia Oddziału Warszawskiego w dniu 27 VII 1945 roku, na którym R. Kobendza omawiał sprawę zwolnienia pierwszego po II wojnie Walnego Zgromadzenia Towarzystwa znajduje się zapis, że „Kraków

ZYCIE WARSZAWY — Wtorek, 9 października 1945 r.

Nr. 279 (348)

e komunikacyjne miasta

ólnoc — południe i wschód — zachód

ie przedwojennego kierunku południowego i inne kierunki. Toteż po zniwieniu upadku polskiej zniszczonego zespołu oddziałów, Żolibórz i Włocławek. Wyspa Miasto i b. przed Miejskim i różne od zamieszkałym przed większością. Wszystkie u jednocześnie i komunikacji i dwutorowachód została amochody cież-

ŁU WĘGLA

opatrzenia orzą dla odbiorwania. chnie gotowości ad będzie 130 ciepach będzie siorca będzie (która zawo es instytucje miejsce za-

CY!

zarowe, dzisiejsze „autobusy”, starają się spono- „gospodarczym” wypełnić tę lukę. Przyszkażka temu zarówno nieliczny labor, jak i chroniczny brak benzyny wobec niemożności stworzenia „większego zapasu”.

Odremonowane zbiorniki na Burakowie na 90 tys. m³ winny tę bolączkę usunąć. Kwestię tę rozwiążą jednak całkowicie autobusy z prawdziwego zdarzenia, mogące za jednym zamachem pomieścić 50 do 70 osób.

Naturalnym wynikiem rozwoju ku południowi i północy (Mokotów — Żolibórz, Bielany) było powstanie wielkiej osi północ — południe. W projektach przedwojennej stolicy rolę takiej osi miała spełniać Al. Niepodległości, biegnąca wg. planu od ul. Marymonckiej, poprzez Powązkę, Śródmieście, Chałubińskiego, Topolową, Pole Mokotowskie, Włocławską — do krańców miasta, gdzie spotykała się z ul. Puławską.

Obecne warunki miejskiego życia narzucają i w tej dziedzinie uproszczenia. Linia trolejbusów, która wg. zapewnień dyrekcji ruszy mimo wszystko w tym roku — ma rozciągnąć do pewnego stopnia tę bolsze osi północ — południe. Do pewnego stopnia, gdyż linie tramwajowe, które będą stanowiły przedłużenie zasięgu osi komunikacyjnej trolejbusów, uzupełnią ją.

Uruchamianie więc pewnych linii tramwajowych będzie nosiło charakter forpoczty owej osi. Tramwaje na Mokotowie, czy Żoliborzu

będą spełniały to samo zadanie: dowieźć pasażerów do krańcowych stacji trolejbusowych (Al. Szucho — Dr. Gdansk).

Całkowicie srealizowanie dwu osi: północ — południe i wschód — zachód stworzy podstawy do normalnego rozwoju prac przy odbudowie stolicy. (as)

Polskie Towarzystwo Botaniczne

wznowiło swą działalność

W Warszawie odbyło się w lokalu Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego walne Zgromadzenie Polskiego Towarzystwa Botanicznego. Oprócz Warszawy reprezentowani byli Kraków, Poznań oraz formujące się oddziały w Łodzi i Lublinie.

Obradom przewodniczył prof. dr. B. Hryniewiecki.

Celem Zjazdu było wznowienie działalności, przerwanej przez okupanta, wybór władz Towarzystwa zdekompletowanych przez wojnę i wysłuchanie referatów naukowych, wygłoszonych przez członków różnych Oddziałów.

Prezesa Towarzystwa wybrany został prof. dr. B. Hryniewiecki, wiceprezesa prof. dr. K. Bassalik, sekretarzem generalnym doc. dr. R. Kobendza, skarbnikiem doc. dr. T. Gorczyński, redaktorami *Acta Societatis Botanicorum Poloniae* prof. dr. D. Szymkiewicz i prof. dr. K. Bassalik, bibliotekarzem doc. dr. J.

Targowisko na Kole

Brak wyznaczonych miejsc na targowiska dnie się we znaki mieszkańcom licznych dzielnic Warszawy. Ostatnio do Wydziału Kontroli Handlu prywatnego wystąpił mieszkaniec Kole o uruchomienie targowiska. Prawdopodobnie zostanie ono uruchomione na ul. Obrotowej. (l. g.)

UL. JAGIELLOŃSKA OTWARTA DLA RUCHU

Ul. Jagiellońska na Pradze na odcinku Zygmuntowska — Szeroka została udostępniona dla ruchu kołowego i pieszego. (l. g.)

WIDOWISKA

TEATRY

Teatr Powszechny (Zamojskiego 20): — codziennie o godz. 18-ej „Przeprawdzka” K. Rostrworowskiego.

Teatr Mały (Marżałkowska 81): — odczienie o godz. 18-ej „Obcym wstęp wzbroniony”, reportaż sceniczny H. Buczyński.

„Dom kultury” (Zygmuntowska 8): — Teatr rewii gra odczienie wesołą rewii p.t. „Będzie lepiej”.

KINA

Atlantic, Chmielna 33. Pocz. seansów: 14.30, 16.30, 18.30. W niedzielę i święta: 12.30, 14.30, 16.30, 18.30. Wspaniała komedia muzyczna „Świntarska i Paszuch”.

Polonia (Marżałkowska 56). Pocz. seansów: 8.30, 5.30, 7.30. W niedzielę i święta: 1.30, 3.30, 5.30, 7.30. Wspaniała komedia muzyczna „Świntarska i Paszuch”.

Kronika sportowa

PIKA NOŻNA

PRAGA — KRAKÓW 3:1 (1:1).

Międzynarodowy mecz piłkarski między reprezentacjami Pragi i Krakowa z Krakowa za-

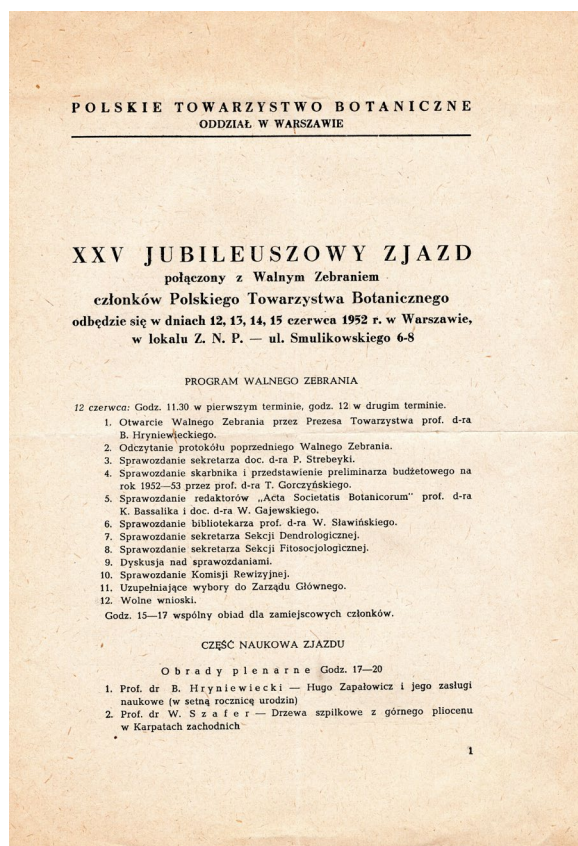
Kasany, Soltarczyk, Kasubek i Jedności, Deleżkiński i Walasek s Mokotowa. Sędzia ob. Kotkowski.

Ryc. 10.2.18. Notatka w Życiu Warszawy z 9 X 1945 r. o Zjeździe i wznowieniu działalności przez Polskie Towarzystwo Botaniczne (archiwum PTB)

oświadczył, że mogą przyjechać do Warszawy, jeśli ich zaprosimy”. Na tym też zebraniu powołano komisję w składzie: R. Kobendza, H. Czeczottowa, I. Rejment, A. Skirgiełło i J. Kochman do zbadania możliwości zwołania walnego zgromadzenia i określenia wstępnie: terminu, kosztów, noclegów, wyżywienia i wycieczek. Na następnym zebraniu 10 VIII komisja podała już termin zjazdu i przystąpiono do jego organizacji.

26. Zjazd PTB (1952). Zjazd ten (Tab. 10.2.2) obejmował Walne Zebranie Członków PTB, a jego obrady toczyły się w siedzibie Związku Nauczycielstwa Polskiego przy ul. Smulikowskiego 6–8 (Majewski 1986). Przewodniczącym Oddziału Warszawskiego był wówczas prof. Kazimierz Bassalik. Z zachowanego programu (Ryc. 10.2.19) odtworzyć można, że referaty plenarne miały miejsce 12 czerwca, i wygłosili je: B. Hryniewiecki pt. *Hugo Zapalowicz i jego zasługi naukowe (w setną rocznicę urodzin)*, W. Szafer pt. *Drzewa szpilkowe z górnego pliocenu w Karpatach zachodnich*, M. Korczewski pt. *Zagadnienia wzrostu komórki*, L. Kaznowski pt. *O pochodzeniu roślin uprawnych* i B. Pawłowski pt. *O krakowskiej szkole socjologiczno-roślinnej*. Następnego dnia (13 VI) obrady odbywały się w Sekcjach: Fizjologicznej (10 referatów), Ogólno-botanicznej (8 referatów) i Dendrologicznej (13 referatów). Na 14 czerwca przewidziano cztery półdniowe wycieczki do wyboru: autokarową po Warszawie, zwiedzanie w Muzeum Ziemi wystawy *Ziemia i jej dzieje*, zwiedzanie Ogrodu Botanicznego i wystawy w Zakładzie Systematyki i Geografii Roślin UW oraz zwiedzanie Żelazowej Woli. Na zakończenie (15 VI) odbyły się kolejne wycieczki: całodzienna do Puszczy Kampinoskiej obejmująca rezerwy: Grodzisko, Nart i Granica (w sprawozdaniu nie podano nazwy trzeciego rezerwatu, ale na podstawie jego opisu i lokalizacji, można uznać, że zwiedzono rez. Granica), oraz dwie półdniowe – jedna do parków w Natolinie i Wilanowie, i druga do Skierniewic ze zwiedzaniem zakładów genetyki, sadownictwa i warzywnictwa oraz pól doświadczalnych, sadu pomologicznego, przetwórn i chłodni.

Ciekawostki. Zjazdowi z roku 1952 początkowo mylnie nadano nr XXV i przymiotnik „jubileuszowy”. Numer ten pojawił się nawet w programie, podczas gdy taki numer miał zjazd w Poznaniu, który odbył się rok wcześniej, co później skorygowano.

Ryc. 10.2.19. Pierwsza strona programu XXVI (XXV) Zjazdu Polskiego Towarzystwa Botanicznego, który odbył się w Warszawie w dniach 12–15 VI 1952 r. (archiwum PTB)

41. Zjazd PTB (1972). Zjazd jubileuszowy, zwołany w rocznicę 50-lecia powstania PTB odbył się na terenie Uniwersytetu Warszawskiego, w gmachu Auditorium Maximum i zgromadził 400 uczestników (Tab. 10.2.2). Oddziałowi Warszawskiemu przewodniczyła wówczas prof. Irena Rejment-Grochowska. Według numeracji w programie i książeczce streszczeń miał on nr XL, a wg numeracji skorygowanej był to Zjazd 41 (Majewski 1986). W pierwszym dniu Zjazdu, 19 września rano, odbyło się Walne Zgromadzenie Delegatów, w którym uczestniczyło 90 osób, a następnie o godz. 11 rozpoczęły się uroczystości jubileuszowe. Otwarcia dokonał prezes PTB prof. Henryk Teleżyński, po czym głos zabrali: prof. A. Urbanek z II Wydziału PAN, prof. I. Rejment-Grochowska z ramienia komitetu organizacyjnego Zjazdu i rektor UW prof. Zygmunt Rybicki (Rejment-Grochowska 1973).

Pierwszy inauguracyjny wykład pt. *Z dziejów botaniki polskiej w ostatnim pięćdziesięcioleciu* wygłosił prof. Adam Paszewski (Paszewski 1973), a następne kolejno Stefan Gumiński pt. *Współczesne kierunki badań botanicznych w Polsce*, Władysław Matuszkiewicz pt. *Zadania i perspektywy fitosocjologii polskiej w problemach ochrony i kształtowania środowiska człowieka* i Marian Nowiński pt. *Perspektywy zastosowania botaniki w gospodarce narodowej*. Na zakończenie dnia, tak jak przed 50 laty, wykonano zdjęcie pamiątkowe uczestników Zjazdu na tle budynku byłej Szkoły Głównej (zamieszczone w Rozdziale 1. niniejszego opracowania). W kolejnych dniach (20 i 21 IX) obrady prowadzone były w ośmiu Sekcjach: 1) Cytologii, Embriologii i Anatomii Roślin,

Ryc. 10.2.20. Trwałe pamiątki pozostałe po organizacji jubileuszowego Zjazdu PTB, który odbył się w Warszawie, 19–22 IX 1972 r.: zeszyt streszczeń Zjazdu (A); monografia wydana pod red. L. Karpowiczowej (B); kartka pocztowa (C) i znaczek-wpinka (D) (archiwum PTB, fot. U. Zajączkowska)

2) Fizjologii Roślin, 3) Geobotaniki i Ekologii Roślin, 4) Paleobotaniki i Palinologii, 5) Systematyki Roślin, 6) Mykologii, 7) Algologii, 8) Ogrodów Botanicznych i Arboretów. Na zakończenie Zjazdu (22 i 23 IX) odbyły się cztery wycieczki: geobotaniczna do Puszczy Kampinoskiej prowadzona przez dr hab. T. Traczyka; paleobotaniczna do Konina prowadzona przez prof. J. Bobrowską, dendrologiczna do Żelazowej Woli i Nieborowa – przez doc. W. Senetę oraz do Instytutu Ziemiaka w Młochowie, Instytutu Sadownictwa i Instytutu Warzywnictwa w Skierniewicach, którą kierowali dyrektorzy tych jednostek.

Program Zjazdu, a także krótkie streszczenia referatów (Ryc. 10.2.20A) zostały wydane przez Państwowe Wydawnictwo Rolnicze i Leśne (Anonim 1972). Ponadto z okazji jubileuszu ukazało się specjalne opracowanie pt. *50 lat Polskiego Towarzystwa Botanicznego* (Ryc. 10.2.20B) przygotowane w ramach Monografii z Dziejów Nauki i Techniki pod redakcją Ludmiły Karpowiczowej poświęcone historii PTB (Karpowiczowa 1972b). Poczta Polska wydała okolicznościową kartkę pocztową z tradycyjnym godłem *Carlina* i napisem *Societas Botanicorum Poloniae* oraz stylizowanym rysunkiem *Carlina* na znaczku pocztowym (Ryc. 10.2.20C), a Mennica Państwowa wybiła specjalny znaczek PTB (Ryc. 10.2.20D). Zjazdowi towarzyszyła wystawa sprzętu mikroskopowego Polskich Zakładów Optycznych oraz stoisko z publikacjami botanicznymi i pokrewnymi wydawnictwami Domu Książki. Obszerna relacja ze Zjazdu ukazała się w *Wiadomościach Botanicznych* 17(4) w 1973 r.

Ciekawostki. Prof. Tomasz Majewski, uczestnik tego Zjazdu zapytany o wspomnienia odpowiedział: „najbardziej pamiętam, że było dużo pracy; Panie prof. Grochowska i Skirgiełło ciągle miały dla nas – pomagających w organizacji Zjazdu wiele różnych zadań, ale Zjazd był udany i towarzyszyła mu dobra pogoda. Sporo zamieszania było przy ustawianiu się uczestników Zjazdu do pamiątkowego zdjęcia na tle budynku byłej Szkoły Głównej, tak jak przed 50 laty uczyniono podczas zjazdu założycielskiego.” Czterokrotnie większa liczba uczestników, obrazująca rozwój Towarzystwa jaki dokonał się w tym czasie, sprawiła, że nie dało się ich zmieścić na tle budynku. Fotograf musiał zrobić co najmniej trzy kadry, aby także Ci stojący na flankach byli uwiecznieni.

55. Zjazd PTB (2010). Po 38 latach od poprzedniego i pierwszy raz w trzecim tysiącleciu miejscem Zjazdu była ponownie Warszawa (Tab. 10.2.2). Oddziałowi Warszawskiemu przewodniczył wówczas dr hab. Jacek Zakrzewski. LV Zjazd odbył się na terenie kampusu im. Edwarda hr. Raczyńskiego SGGW. Składał się z czterech głównych części: Walnego Zgromadzenia Delegatów, zebrań organizacyjnych i sprawozdawczo-wyborczych sekcji, uroczystości otwarcia Zjazdu i następującej po nim sesji plenarnej, sesji naukowych 13 Sekcji Towarzystwa oraz 11 sesji terenowych. W Zjeździe wzięło udział blisko 500 uczestników z krajowych ośrodków naukowych oraz z Niemiec, Ukrainy, Wielkiej Brytanii i Boliwii, a także wielu zaproszonych gości z kraju i zagranicy. Pośród współautorów wystąpień znaleźli się także botanicy z Austrii, Belgii, Czech, Francji, Słowacji, Szwajcarii i USA. Zjazd zorganizowali botanicy wywodzący się z różnych warszawskich ośrodków naukowych. Sesje terenowe Zjazdu prowadzili także botanicy z Uniwersytetu w Białymstoku, Politechniki Białostockiej, Białowieskiej Stacji Geobotanicznej Uniwersytetu Warszawskiego, Akademii Podlaskiej w Siedlcach, Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie oraz parków narodowych: Kampinoskiego, Poleskiego, Białowieskiego i Dzukijskiego na Litwie.

Posiedzenia Prezydium Zarządu i Walnego Zgromadzenia Delegatów odbyły się 6 września. Uroczyste otwarcie Zjazdu i sesja plenarna miały miejsce dzień później w Auli Kryształowej SGGW. Wykłady plenarne wygłosili profesorowie: Werner Greuter *Plants and botany around the Mediterranean – uniform or manifold* (Ryc. 10.2.21A), Zofia Starck *Roślina in vivo – kunszt funkcjonalności*, Andrzej Jerzmanowski *Kompleksy przebudowujące chromatynę typu SWI/SNF w Arabidopsis zawierające białko BRM modulują szlak sygnałowy giberelin poprzez bezpośrednie oddziaływanie z białkami DELLA*, Zbigniew Mirek *Zjawisko endemizmu we florze Polski*, Krzysztof Spalik *Wędrówki selera i marchwi w czasie i przestrzeni, czyli znaczniki molekularne w biogeografii historycznej z przykładami z rodziny baldaszkowatych (Apiaceae)*, Jerzy Nakielski *Tensorowe aspekty wzrostu organów roślinnych – badania in silico*, Jacek Oleksyn *Związek cech drzew z procesami i właściwościami ekosystemów*, Beata Zagórska-Marek *O przyczynach różnorodności filotaksji – lekcje w wirtualnym*

ogrodzie, Jan J. Rybczyński *Obecny stan wykorzystania biotechnologii w zachowaniu zmienności flory Polski*. Sesje referatowe i posterowe odbyły się 8–9 września w 13 sekcjach w budynku Wydziału Leśnego SGGW.

Zjazdowi towarzyszyło 11 sesji terenowych (Ryc. 10.2.21B–C) obejmujących swoim zasięgiem obiekty przyrodnicze położone między Wisłą a Niemnem w strefie przejścia między Europą Środkową i Północno-Wschodnią, czyli Mazowsze, Polesie, Podlasie i Pojezierze Litewskie. Wzięło w nich udział blisko 200 uczestników Zjazdu. Dwie sesje: 4-dniowa na Litwę i 2,5-dniowa do Poleskiego Parku Narodowego odbyły się przed otwarciem Zjazdu, wśród pozostałych cztery sesje były 1-dniowe, dwie 2-dniowe, dwie 2,5-dniowe i jedna 3,5-dniowa. W trakcie sesji terenowych scharakteryzowano szatę roślinną wybranych obiektów na tle warunków abiotycznych i historii

Ryc. 10.2.21. LV Zjazd Polskiego Towarzystwa Botanicznego w Warszawie, 6–12 IX 2010 r. Wykład prof. Wernera Greutera, któremu nadana została godność zagranicznego członka honorowego PTB (A) (fot. K. Szkopek); Uczestnicy sesji terenowej pt. *Warszawskie Impresje Botaniczne*, prowadzonej przez Halinę Galerę 10 IX 2010 r. (B) (fot. H. Galera); sesja na Pojezierze Dzukijskie na Litwie, 1–4 IX 2010 r., prowadzona przez Mindaugasa Lapelę i Izabellę Kirpluk (C) (fot. B. Czarnecka); koncert fortepianowy e-moll Fryderyka Chopina w wykonaniu Piotra Palecznego i Polskiej Orkiestry Sinfonia Iuventus pod dyrekcją Tadeusza Wojciechowskiego w bazylice Św. Krzyża, będący częścią wieczoru *Z Chopinem na Trakcie Królewskim* (D) (fot. K. Szkopek)

użytkowania terenu. Przedstawiono jej najcenniejsze elementy, interesujące procesy, zagrożenia i sposoby ochrony oraz przybliżono historię ich badań botanicznych.

Główne wydarzenie kulturalne towarzyszące Zjazdowi odbyło się wieczorem 7 września pod hasłem *Z Chopinem na Trakcie Królewskim*. Obejmowało ono liturgię mszalno-organową i koncert fortepianowy e-moll op. 11 Fryderyka Chopina w Bazylice Św. Krzyża przy Krakowskim Przedmieściu oraz spacer z przewodnikiem *Szlakiem Fryderyka Chopina*. Msza Święta odprawiona w intencji botaników była koncelebrowana przez botanika o. dr Kazimierza Adama Nowaka, kapelana leśników mazowieckich ks. kanonika Wiktora Ojrzyńskiego i proboszcza bazyliki ks. dr Marka Białkowskiego. Służbę liturgiczną sprawowali botanicy z Krakowa, Katowic, Łodzi i Warszawy. Oprawę muzyczną nadał Chór Akademicki SGGW, pod kierunkiem Michała Dąbrowskiego. Solistą koncertu fortepianowego był Piotr Paleczny (Ryc. 10.2.21D), któremu towarzyszyła *Polska Orkiestra Sinfonia Iuventus*, pod batutą Tadeusza Wojciechowskiego. Na oprawę artystyczną obrad Zjazdu złożyły się ponadto program muzyczno-taneczny w wykonaniu *Ludowego Zespołu Artystycznego Promni* im. Zofii Solarzowej z SGGW w Warszawie, występ orkiestry Reprezentacyjnej Lasów Państwowych z Tucholi pod batutą Mirosława Pałczyńskiego oraz koncert *Impresje muzyczne w ogrodzie botanicznym* z udziałem kwartetu smyczkowego *Prima Vista* i solistki Elżbiety Karaś-Krasztel przy fortepianie.

Do wydarzeń towarzyszących Zjazdowi należały także: wykłady i warsztaty z mikroskopii firmy Olympus Polska i Precoptic Co. Nikon a także wystawy mikroskopów wymienionych firm oraz Delta Optical, KAWA.SKA i Nikon; ekspozycja *Z Marymontu na Ursynów* w Muzeum SGGW oraz prezentacja filmu popularno-naukowego *Olszynowe uroczyska* autorstwa dr Anny Orczewskiej z Uniwersytetu Śląskiego i Piotra Garbarczyka z TVP3 Warszawa. Uczestnicy Zjazdu mieli również możliwość zapoznania się z ofertą wydawniczą i nabycia publikacji Wydawnictwa Naukowego PWN, Instytutu Botaniki PAN, Oficyny Wydawniczej Multico, Ligi Ochrony Przyrody, Centrum Informacyjnego Lasów Państwowych oraz wydawnictw SGGW.

Okolicznościowe wydawnictwa zjazdowe, obok programu Zjazdu i streszczeń wystąpień w języku polskim, obejmowały również obszerny opis sesji terenowych wydany jako monografia pt. *Z Mazowsza na Polesie i Wileńszczyznę* pod redakcją dr Artura Obidzińskiego (Obidziński 2010), monografię pt. *Botanika w Warszawie. Zarys historyczny* pióra prof. Tomasza Majewskiego (Majewski 2010), a także streszczenia w języku angielskim, wydane jako suplement do *Acta Societatis Botanicorum Poloniae* (Kurek i in. 2010) (Ryc. 10.2.22). Relacje z tego Zjazdu wraz z pełnymi notami bibliograficznymi ww. wydawnictw ukazały się w *Wiadomościach Botanicznych* (Loster 2010; Marciszewska, Obidziński 2010; Obidziński 2011).

Ciekawostki. Główne wydarzenia kulturalne towarzyszące Zjazdowi związane były z twórczością i życiem Fryderyka Chopina z okazji jubileuszu 200-lecia jego urodzin i ogłoszenia przez sejm RP roku 2010 Rokiem Fryderyka Chopina. Nastrojowe nokturny i wspomnienie dżdżystej Majorce być może sprawiły, że Zjazd ten upłynął pod znakiem deszczu, którego ulewne opady towarzyszyły pierwszemu i ostatniemu wydarzeniu zjazdowemu tj., gdy w drogę wyruszał uczestnicy wycieczki litewskiej i gdy milkły ostatnie dźwięki koncertu w galerii Fangorówka w OB-CZRB PAN, gdzie wręczane były dyplomy młodym naukowcom za najlepszy poster i prezentację. Na jednej z sesji terenowych z powodu rozmięczenia drogi gruntowej autokar ugrzązł tak mocno, że trzeba było wezwać specjalistyczny holownik dla ciężarówek do jego wyciągnięcia; a na innej większość trasy uczestnicy przebyli boso, brodząc w kałużach. Niestety organizatorzy nie przewidzieli tych deszczowych okoliczności i w materiałach zjazdowych zabrakło kaloszy i parasoli.

Poza zjazdami. W 1962 r. odbyło się w Warszawie Walne Zgromadzenie Delegatów PTB połączone z Ogólnopolskim Zjazdem Sekcji Dendrologicznej, które miało miejsce 27 czerwca w Auli II SGGW przy ul. Rakowieckiej 26/30.

W Warszawie miały też miejsce obchody 75-lecia Polskiego Towarzystwa Botanicznego, które przypadły na rok pomiędzy zjazdami. Zorganizowane zostały przez Zarząd Główny PTB i Oddział Warszawski 5 i 6 grudnia 1997 r. w Auli Kolumnowej SGGW w Warszawie, przy ul. Rakowieckiej; uczestniczyły w nich ok. 100 osób (Ryc. 10.2.23). Gospodarzami tego wydarzenia

Ryc. 10.2.22. Wydawnictwa LV Zjazdu PTB: historia botaniki warszawskiej wydana pod redakcją T. Majewskiego (A); książka abstraktów w języku polskim (B) i angielskim jako suplement 1 do *Acta Societatis Botanicorum Poloniae* vol. 79, 2010 (C); monografia sesji terenowych *Z Mazowsza na Polesie i Wileńszczyznę* (red. A. Obidziński 2010) (D)

byli prof. Stefan Zajączkowski – prezes PTB i dr hab. Grażyna Garbaczewska – przewodnicząca Oddziału Warszawskiego. Pierwszy dzień poświęcony był jubileuszowi PTB. Sesję otworzył prof. S. Zajączkowski, po czym trzy referaty plenarne wygłosili profesorowie: Romuald Olaczek *Na straży zielonego dziedzictwa Ziemi*, Maria Olszewska *Struktura i funkcja genomu u roślin – implikacje poznawcze i praktyczne*, Janusz B. Faliński *Zachowanie się roślinności wyzwolonej z długotrwałej presji człowieka*. Po południu uczestnicy Sesji Jubileuszowej zwiedzali trzy wystawy: historyczną, wydawnictw botanicznych i fotograficzną. Wystawa fotograficzna pt. *Świat roślin na różnych poziomach organizacji życia widziany oczami botaników* prezentowała prace 24 botaników i obejmowała 214 fotografii, w tym archiwalne prace profesorów Romana Kobendzy i Franciszka Ksawerego Skupieńskiego, a także akwarele i grafiki autorstwa Haliny Galery. Wystawa ta cieszyła się wielkim zainteresowaniem nie tylko uczestników, ale także pracowników i studentów SGGW.

Ryc. 10.2.23. Uczestnicy Sesji Jubileuszowej z okazji 75-lecia Polskiego Towarzystwa Botanicznego, która odbyła się w Auli Kryształowej SGGW w Warszawie, 5 i 6 XII 1997 roku (archiwum PTB)

Jej pomysłodawcą i komisarzem był prof. Janusz Hereźniak (Uniwersytet Łódzki), a członkami komitetu organizacyjnego botanicy z SGGW: Leokadia Witkowska-Żuk, Grażyna Garbaczewska i Tomasz Majewski. Sesji Jubileuszowej Oddziału Warszawskiego, zorganizowanej drugiego dnia, przewodniczyli prof. Stanisław Lewak i dr hab. prof. SGGW Grażyna Garbaczewska, która także wygłosiła referat otwierający *Historia Oddziału Warszawskiego PTB*. Kolejne referaty przedstawili: Zofia Starck *Fizjologia roślin wczoraj, dziś i jutro* (Starck i Niemyska 1998), Jan Kwiatowski *rEwolucja molekularna w systematyce* i Marek Ostrowski *Informacja obrazowa w badaniach środowiska*.

KONFERENCJE ODDZIAŁU

Drugim – po zjazdach – rodzajem działalności naukowej była i jest organizacja konferencji naukowych. W sporządzonym zestawieniu (Tab. 10.2.3) uwzględniono konferencje, które miały miejsce po roku 1970, z pominięciem współorganizowanych z Sekcjami PTB, jeśli głównym organizatorem wydarzenia była Sekcja. Znajdują się tu przede wszystkim trzy konferencje działającej przy Oddziale Sekcji Fizjologii i Biochemii Roślin, które odbyły się w Warszawie: 1) 10–11 maja 1991 r. pt. *Zanieczyszczone środowisko a fizjologia rośliny*, 2) 17 grudnia 1993 pt. *Nowe trendy w biologii molekularnej roślin* i 3) 12 maja 1995 r. pt. *Transdukcja sygnałów w komórce roślinnej*. Zestawienie otwiera cykl pięciu Ogólnopolskich Konferencji Morfogenezy, zainicjowanych przez prof. Tomasza Wodzickiego, które odbywały się w Rogowie (Ryc. 10.2.24) i odegrały niezwykle ważną, integrującą środowisko botaników rolę, a także zainspirowały rozwój badań nad procesami rozwojowymi determinującymi powstawanie ciała rośliny.

Ryc. 10.2.24. Uczestnicy I Ogólnopolskiej Konferencji pt. *Problemy morfogenezy roślin*, która odbyła się w Rogowie, 11–12 VI 1976 r. (archiwum Samodzielnego Zakładu Botaniki Leśnej SGGW)

POSIEDZENIA NAUKOWE

Posiedzenia naukowe Oddziału Warszawskiego, organizowane regularnie od jego powstania w 1922 r., stanowią podstawową formę działalności sprzyjającą wymianie myśli i upowszechnianiu wyników badań naukowych. W latach 2001–2007 zmieniły one formę ze zwykle jednoreferatowych spotkań

Tabela 10.2.3. Wykaz konferencji naukowych i warsztatów zorganizowanych przez Oddział Warszawski w latach 1970–2021 (bez zjazdów PTB). Opracowanie własne, na podstawie ksiąg protokołów z posiedzeń Oddziału Warszawskiego za lata 1922–1945, 1945–1962, 1963–1972, 1972–1983 i 1983–1998 i sprawozdań z działalności w latach 2000–2021

Data i miejsce	Tytuł konferencji Współorganizatorzy	Liczba u./ref./post.
11–12 VI 1976, Rogów	I Ogólnopolska Konferencja <i>Problemy morfogenezy roślin</i>	140/31/0
	Komitet Botaniki przy Wydziale II PAN	
20–21 VI 1980, Rogów	II Ogólnopolska Konferencja <i>Mechanizmy regulacji morfogenezy roślin</i>	b.d./12/35
	Instytut Biologii Roślin SGGW-AR, Komitet Botaniki PAN	
14–15 VI 1984, Rogów	III Ogólnopolska Konferencja <i>Mechanizmy regulacji morfogenezy układów roślinnych</i>	b.d./13/47
	Komitet Botaniki PAN, Katedra Botaniki Leśnej SGGW-AR	
9–10 VI 1988, Rogów	IV Ogólnopolska Konferencja <i>Mechanizmy regulacji morfogenezy układów roślinnych</i>	b.d./9/46
	Komitet Botaniki PAN, Katedra Botaniki Leśnej SGGW-AR	
15–16 VI 1992, Rogów	V Ogólnopolska Konferencja <i>Mechanizmy regulacji morfogenezy układów roślinnych</i>	50/12/59
	Katedra Botaniki Leśnej SGGW, Komitet Botaniki PAN	
5–6 XII 1997, Warszawa	Sesja Jubileuszowa z okazji 75-lecia PTB i Oddziału Warszawskiego Zarząd Główny PTB	100/4+3/0
16 X 1998, Warszawa	<i>Plant transport systems and pathogens</i>	60/6/0
	Instytut Biochemii i Biofizyki PAN, Polsko-Francuskie Centrum Biotechnologii	
20 XI 1998, Warszawa	Badania środowiska wodnego	60/6/0
	Wydział Biologii Uniwersytetu Warszawskiego	
1 VI 2001, Warszawa	<i>Halda jako laboratorium badawcze oddziaływania metali ciężkich na organizmy żywe</i>	75/9/7
1 XII 2001, Warszawa	<i>Tajemnice ziarna pyłku. Sesja połączona z warsztatami</i>	48/6/0
	Sekcja Anatomii, Cytologii i Embriologii Roślin	
18 V 2002, Warszawa	<i>Wiek XXI – schyłek czy stulecie systematyki?</i>	67/8/0
8 VI 2002, Warszawa	<i>Woda i światło w życiu rośliny – sesja z okazji 90 urodzin prof. Piotra Strebeyko</i>	85/5/0
	Wydział Biologii Uniwersytetu Warszawskiego	
30 XI 2002, Warszawa	<i>Śmierć komórek, która warunkuje prawidłowy rozwój, czyli apoptoza w rozwoju osobniczym</i>	110/5/0
13 IV 2002, Warszawa	<i>Biologia – to można polubić. Sesja połączona z konkursem rysunkowym dla dzieci pt. Jak myślisz co robi biolog?</i>	155/7/0
	Wydział Biologii Uniwersytetu Warszawskiego	
22 III 2003, Warszawa	<i>Selen: ważny dla życia, fascynujący dla badacza</i>	62/8/8
	Akademia Medyczna w Warszawie, Komitet Chemii Analitycznej PAN	
11 X 2003, Warszawa	„Fotografia przyrodnicza” i rozstrzygnięcie konkursu fotograficznego pt.: <i>Jej portret – czyli roślina w obiektywie</i>	64/3/0
	Wydział Biologii Uniwersytetu Warszawskiego	
14 VI 2003, Warszawa	<i>Pamiętajcie o ogrodach...</i>	36/3/0
	Ogród Botaniczny PAN	
17 I 2004, Warszawa	<i>Biopaliwa – rośliny alternatywne – przyszłość</i>	46/7/0
	Ogród Botaniczny PAN	
6 III 2004, Warszawa	<i>Nowe „oblicza” funkcji RNA</i>	58/4/0
	Towarzystwo Naukowe Warszawskie, Wydział IV Nauk Biologicznych	
22 V 2004, Warszawa	<i>Ogród Botaniczny UW, czyli nowa jakość w starym stylu</i>	32/5/0
	Ogród Botaniczny Uniwersytetu Warszawskiego	

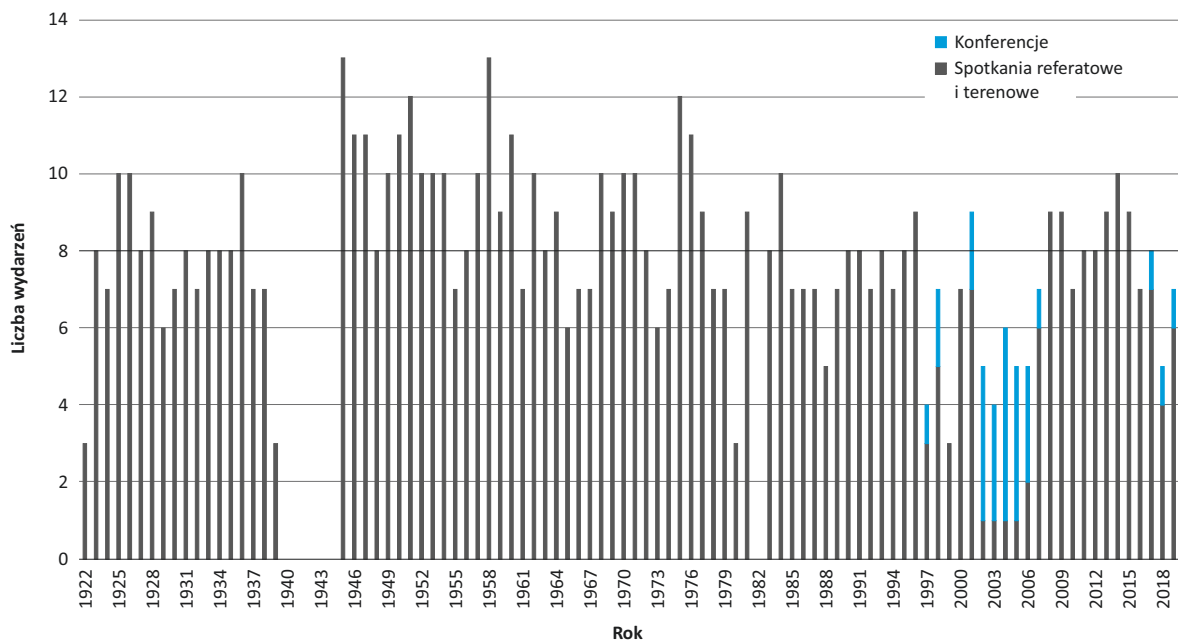
Tabela 10.2.3. Wykaz konferencji naukowych i warsztatów zorganizowanych przez Oddział Warszawski w latach 1970–2021 (bez zjazdów PTB). Opracowanie własne, na podstawie ksiąg protokołów z posiedzeń Oddziału Warszawskiego za lata 1922–1945, 1945–1962, 1963–1972, 1972–1983 i 1983–1998 i sprawozdań z działalności w latach 2000–2021 (cd.)

Data i miejsce	Tytuł konferencji Współorganizatorzy	Liczba u./ref./post.
26 VI 2004, Powsin	<i>Zioła – przyprawy – olejki eteryczne – leczenie</i>	50/6/0
	Ogród Botaniczny PAN	
16 X 2004, Powsin	<i>Różnorodność roślin użytkowych, gromadzenie i ich ochrona</i>	34/5/0
	Ogród Botaniczny PAN	
15 I 2005, Powsin	<i>Zaproszenie do ogrodu zimowego w Powsinie</i>	47/3/0
	Ogród Botaniczny PAN	
16 IV 2005, Powsin	<i>Roślinne związki czynne dla zdrowia i urody</i>	85/3/0
	Ogród Botaniczny PAN	
22 X 2005, Powsin	<i>Mechanizmy odpornościowe u roślin</i>	19/3/0
	Ogród Botaniczny PAN	
3 XII 2005, Warszawa	<i>Botanika w kontekście kulturowym</i>	110/4/0
11 II 2006, Warszawa	<i>Drzewa wśród nas</i>	51/3/0
	Katedra Botaniki Leśnej Wydziału Leśnego SGGW	
22 IV 2006, Warszawa	<i>Historia i wykorzystanie kultur tkankowych</i>	38/4/0
	Ogród Botaniczny PAN	
18 XI 2006, Warszawa	<i>Rośliny transgeniczne – przyszłość!?</i>	41/3/0
16 II 2007, Warszawa	<i>Granice aktywnej ochrony roślin</i>	89/4/0
7 IV 2017, Warszawa	<i>Współczesność i przyszłość taksonomii i systematyki roślin</i>	44/3/0
20 IV 2018, Warszawa	<i>Leśne zbiorowiska zastępcze. Potrzeba systematyzacji dla praktyki leśnej</i>	60/3/0
	Sekcja Dendrologiczna PTB; Wydział Leśny SGGW	
29 III 2019, Warszawa	<i>Rośliny i medycyna</i>	53/3/0
	Wydział Biologii UW, Sekcja Dendrologiczna PTB	

u. – uczestnicy; ref. – referaty; post. – postery; b.d. – brak danych

na kilkureferatowe konferencje (ujęte w tabeli 10.2.3). Natomiast w latach 2016–2020 przyjęto formę mieszaną posiedzeń tj. spotkania jednoreferatowe lub mini-konferencje z co najmniej trzema referatami. Z tego powodu w zestawieniach obrazujących tę aktywność Oddziału (Ryc. 10.2.25–27), uwzględniono obie wymienione formy. Łącznie w okresie 1922–2020 odbyły się 624 posiedzenia, na których wygłoszono 867 referatów i w których uczestniczyło w sumie znacznie powyżej 2500 osób (ostatecznej liczby nie można ustalić z powodu braku części danych). Liczba spotkań po roku 1980 jest nieco mniejsza niż w okresie 1946–1980. Podobny trend widać w liczbie referatów, z wyjątkiem lat 2001–2007, co wynika z przyjętej wówczas formuły spotkań wieloreferatowych, chociaż organizowanych z mniejszą częstotliwością.

W okresie XX-lecia międzywojennego, pod względem podejmowanej tematyki, największy udział wg klasyfikacji zaproponowanej przez prof. Franciszka Górskiego, autora dziejów Oddziału Krakowskiego, przyjętej potem także dla Oddziału Warszawskiego (Bukowiecki i Gorczyński 1972), miały referaty ujęte jako dział VII (sprawozdania z podróży naukowych, komunikaty z pracowni, wspomnienia pośmiertne, rocznice odkryć naukowych i inne) oraz dział III (anatomia, embriologia, cytologia i genetyka), które razem stanowiły tematykę blisko połowy wszystkich posiedzeń referatowych (61 i 51 z łącznej liczby 224 referatów). W następnej kolejności reprezentowane były działy

Ryc. 10.2.25. Liczba posiedzeń naukowych i sesji terenowych (szare odcinki słupków) oraz konferencji (w latach 2001–2007 i od 2019 – niebieskie odcinki słupków) zorganizowanych przez Oddział Warszawski w latach 1922–2020. Opracowanie własne, na podstawie ksiąg protokołów posiedzeń Oddziału Warszawskiego za lata 1922–1945, 1945–1962, 1963–1972, 1972–1983 i 1983–1998 i sprawozdań z działalności w latach 2000–2020

V (fizjologia roślin z fitopatologią) i II (florystka) – łącznie 65 referatów stanowiących ok. 30% spotkań. Działy IV (ekologia i fitosocjologia) i VI (botanika stosowana: rolnicza, leśna, farmaceutyczna; sadownictwo, warzywnictwo, kwaciarstwo) łącznie reprezentowało 35 referatów, co daje 15%. Najmniej było referatów z działu I, obejmującego systematykę, geografę roślin, paleobotanikę i palinologię – stanowiły one nieco ponad 5% wszystkich referatów.

W latach 1945–1970 wygłoszono łącznie 280 referatów z czego nieco ponad 50% przypadło razem na działy VII i V – sprawozdania, komunikaty wspomnienia, rocznice, (Bukowiecki i Gorczyński 1972). W następnej kolejności znalazły się działy: III (38 referatów stanowiących 12%) oraz ze zbliżoną liczbą – po ok. 20 referatów – działy I, II i IV.

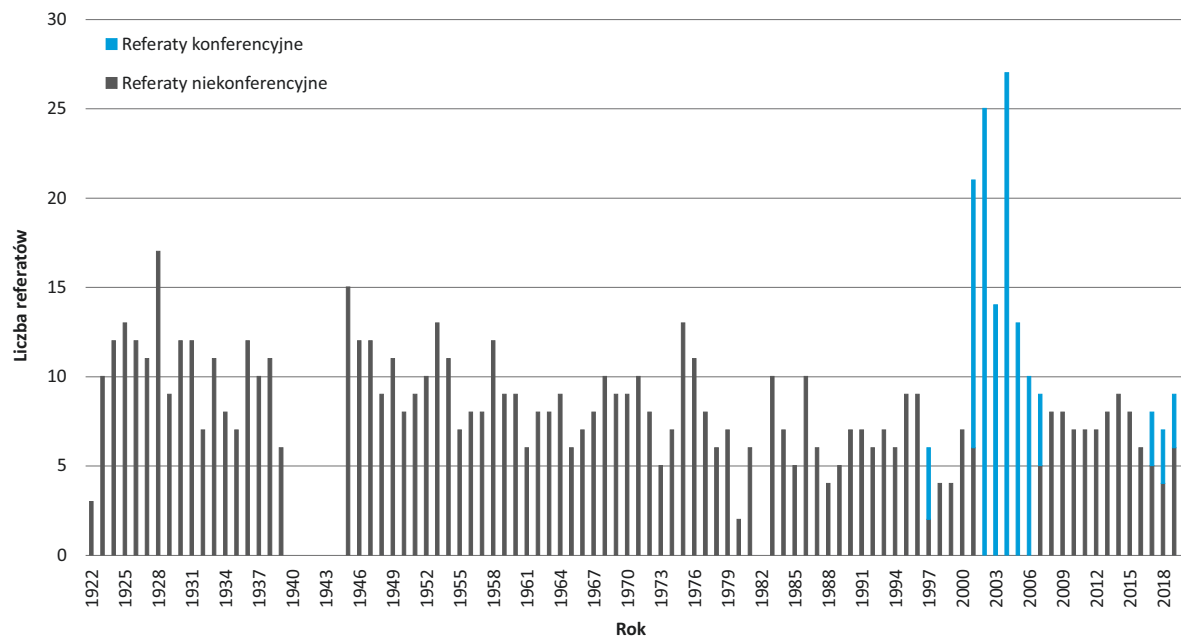
W obu rozpatrywanych wyżej okresach, referaty reprezentujące te same trzy działy: VII, V i III stanowiły ok. 65% wszystkich referatów. Pokazuje to jak ważnym forum dla wymiany myśli naukowej i oknem na świat były w całym okresie lat 1922–1970 spotkania Oddziału. Niewątpliwie, szczególnie w pierwszym okresie znacząco na tematykę spotkań wpłynęły też osoby i zainteresowania naukowe profesorów Z. Wóycickiego i K. Bassalika – pierwszych przewodniczących Oddziału Warszawskiego.

W latach 1971–1985 wygłoszono 105 referatów (bez referatów wygłoszonych na konferencjach ogólnopolskich) z czego referaty z działów¹² III, V i VII, tak jak w poprzednim okresie, stanowiły większość wynoszącą łącznie 75%. W latach 1986–2020 sumarycznie wygłoszono 306 referatów z czego najwięcej z tematyki działu IV (ok. 23%), VII (ok. 22%) oraz III i VI (po ok. 16%).

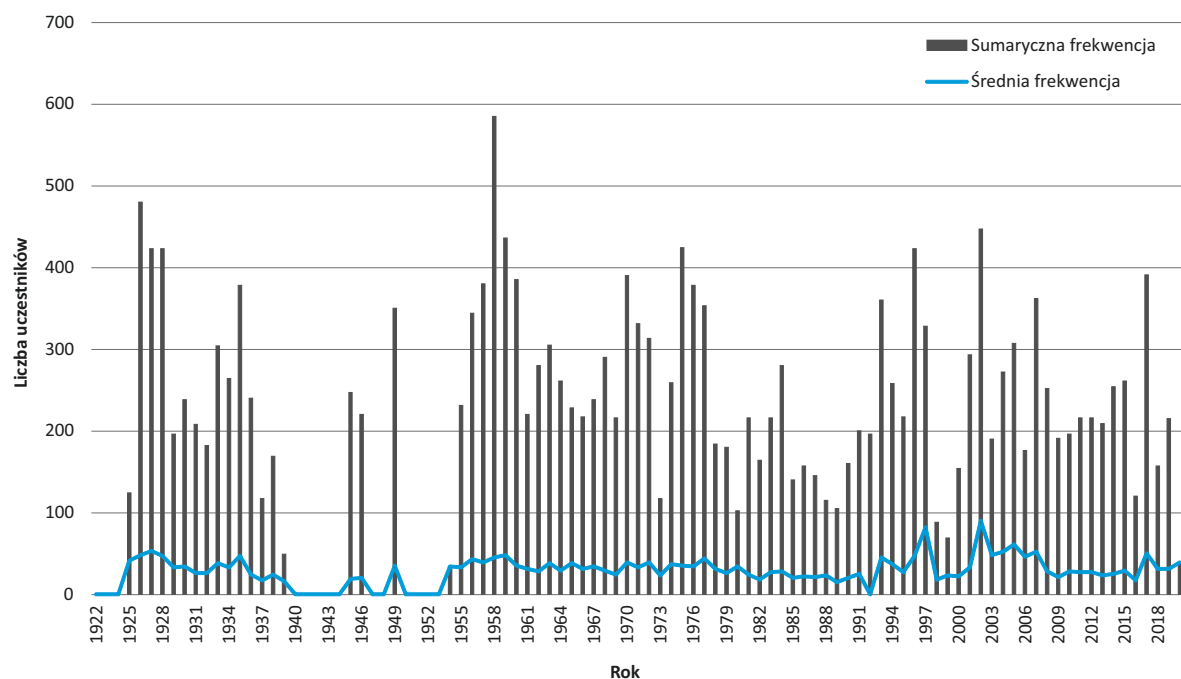
DZIAŁALNOŚĆ W REDAKCJACH CZASOPISM

Kolejną formą działalności naukowej członków Oddziału jest współprowadzenie czasopism Towarzystwa. Z grona botaników warszawskich ich redaktorami naczelnymi byli:

¹² Konieczne okazało się rozszerzenie tematyki działów w stosunku do oryginalnej klasyfikacji prof. F. Górskiego. Do działu I włączono ponadto ewolucjonizm, ogrody botaniczne i tematy krajoznawcze; do działu IV – ochronę przyrody i środowiska; dział V rozszerzono o mykologię; do działu VI włączono ziołolecznictwo i medycynę ludową.

Ryc. 10.2.26. Liczba referatów wygłoszonych na spotkaniach Oddziału Warszawskiego w okresie od 1922 do 2020 roku. Referaty wygłoszone w ramach zebrań Oddziału w formie konferencji (lata 2001–2007 i od 2016) wyróżniono niebieskim kolorem. Opracowanie własne, na podstawie ksiąg protokołów posiedzeń Oddziału Warszawskiego za lata 1922–1945, 1945–1962, 1963–1972, 1972–1983 i 1983–1998 i sprawdzeń z działalności w latach 2000–2020

Ryc. 10.2.27. Frekwencja na spotkaniach Oddziału Warszawskiego PTB w latach 1922–2020. Opracowanie własne, na podstawie ksiąg protokołów posiedzeń Oddziału Warszawskiego za lata 1922–1945, 1945–1962, 1963–1972, 1972–1983 i 1983–1998 i sprawdzeń z działalności w latach 2000–2020. Brak danych za lata 1922–1925, 1940–1944 (zawieszenie działalności w okresie II wojny światowej) i 1950–1954

Acta Societatis Botanicorum Poloniae – Kazimierz Bassalik (1922–1937, 1945–1960), Waław Gajewski (1949–1977), Henryk Teleżyński (1960–1977), Stefan Zajączkowski (1991–1992);
Rocznika Dendrologicznego – Roman Kobendza (1950–1955), Tadeusz Gorczyński (1955–1978), Bogusław Molski (1979–1983), Jerzy Tumiłowicz (1984–1992), Jakub Dolatowski (2005–2008);
Biuletynu Ogrodów Botanicznych, Muzeów i Zbiorów (1953–1957 jako działu ASBP; 1957–1990 jako działu WB; 1991–2008 jako osobnego periodyku) – Ludmiła Karpowiczowa (1953–1974), Bogusław Molski (1974–1982), Jerzy Puchalski (1991–2008);
Acta Agrobotanica – Stanisław Wóycicki (1953–1970), Janina Lekczyńska (1953–1979), Zofia Starck (1970–1979);
Acta Mycologica – Alina Skirgiełło (1965–2002);
Monographiae Botanicae – Bolesław Hryniewiecki (1953–1963), Mikołaj Kostyniuk (1958–1977), Zbigniew Podbielkowski (1975–1981).

Członkowie Oddziału byli też redaktorami lub pełnili inne funkcje w redakcjach wielu innych czasopism naukowych.

OCHRONA SZATY ROŚLINNEJ I POPULARYZACJA WIEDZY BOTANICZNEJ

Członkowie Oddziału od początku jego istnienia inicjowali i realizowali liczne działania na rzecz ochrony przyrody. Głównym tego wyrazem było sporządzanie dokumentacji i doprowadzenie do powołania wielu rezerwatów, położonych nie tylko na Mazowszu, ale też w innych regionach Polski. W działalności tej najliczniejsze dokonania przed wojną miał Roman Kobendza (z najciekawszych wymienić wypada rezerwaty Modrzewina, Sieraków czy Las Wawerski), a po wojnie Jego uczeń i później profesor – Ryszard Zaręba, który początkowo sam, a następnie ze swoim asystentem dr Romanem Zielonym utworzyli na Mazowszu ponad sto rezerwatów (z ważniejszych wymienić można: Dąbrowy Seroczyńskie, Puszcza Słupecka, Jadwisin, Las Kabacki). Sporządzenie dokumentacji rezerwatów na masową wręcz skalę przez dwie ostatnio wymienione osoby znalazło nawet swój wyraz w piosence śpiewanej na melodię „Jeszcze jeden mazur dzisiaj”, ułożonej na początku lat 80. XX w. przez pracowników Zakładu Urządzania Lasu SGGW, rozpoczynającej się następującymi słowami: „Przyjechali raz do Łącka / Rozłożyli mapy, / Chodź pan, chodź pan, panie Romku / Robim rezerwaty. / ref.: Jeszcze jeden rezerwacik / Jest ich nie za wiele / Będziem robić rezerwaty / Chociażby w niedziele” i dalej wiele kolejnych improwizowanych zwrotek.

Ochronę rezerwatową podejmowali też pracujący na UW następcy B. Hryniewieckiego – Zbigniew Podbielkowski (np. na Torfowisku Całowanie), H. Tomaszewicz i S. Kłosowski (np. rez. Żurawina w Puszczy Kurpiowskiej), a w ostatnich latach m.in. Paweł Pawlikowski (np. rez. Mosty Kalińskie). Botanicy Oddziału Warszawskiego przyczynili się do utworzenia parków narodowych – Świętokrzyskiego (S. Dziubałowski) i Kampinoskiego (R. Kobendza) oraz parków krajobrazowych, np. Kozienickiego (R. Zaręba) i Suwalskiego (Z. Podbielkowski). Ponadto w ostatnich dekadach w związku z akcesją Polski do UE licznie włączali się w tworzenie obszarów Natura 2000.

W całym okresie działalności członkowie Oddziału Warszawskiego sporządzali liczne ekspertyzy i opinie z zakresu ochrony szaty roślinnej, później plany ochrony rezerwatów, parków narodowych i krajobrazowych oraz plany zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000. Składali liczne petycje do władz regionalnych i centralnych w sprawie ochrony wielu cennych obiektów przyrodniczych. Pełnili różne funkcje w organach ochrony przyrody, np. Państwowa Rada Ochrony Przyrody, Krajowy Zarząd Parków Narodowych, Ministerstwo Środowiska, Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska, Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska, w radach naukowych parków narodowych i krajobrazowych oraz w innych instytucjach.

Tworzenie obszarów chronionych w większości przypadków wiązało się z prowadzeniem na ich terenie gruntownych badań geobotanicznych oraz z popularyzacją ich walorów przyrodniczych, chociaż aktywność popularyzacyjna obejmowała też często treści czysto botaniczne. Realizowano więc niezliczone prelekcje dla różnych grup odbiorców, np. LOP, PTTK, ZHP, TWP i innych organizacji; współorganizowano olimpiady i konkursy wiedzy botanicznej dla młodzieży i dzieci; wystawy roślin, np. storczyków, grzybów (rekordową liczbę zwiedzających zgromadziły wystawy grzybów w 1960 r. – 6000 osób i w 1962 r. – 7000 osób), fotografii, pokazy filmów; sprawowano opiekę nad kołami naukowymi studentów (np. Leokadia Witkowska-Żuk przez 40 lat na Wydziale Leśnym SGGW), uczestniczono w audycjach radiowych i telewizyjnych, przygotowywano i wydawano liczne artykuły i książki popularno-naukowe. Przy Oddziale powoływane były komisje lub członkowie do koordynowania tej szerokiej działalności popularyzatorskiej. Po raz pierwszy ciało takie w formie komisji ds. odczytów publicznych i wycieczek zostało powołane na zebraniu w dniu 28 stycznia 1926 roku. Po wojnie, w roku 1953 rozpoczęła działalność Komisja Popularyzacji Wiedzy Botanicznej, która działała do roku 1968, a potem w ramach Zarządu powoływany był członek zarządu ds. popularyzacji. W okresie swojej największej aktywności, tj. w latach 1953–1956, gdy Komisji przewodniczyła dr Wanda Karpowiczówna, wygłoszono 44 odczyty, których wysłuchało 2170 osób i nawiązano współpracę z 11 instytucjami, ponadto w Zakładzie Botaniki Leśnej SGGW zorganizowano poradnię do spraw wycieczek i ochrony przyrody dla nauczycieli i do spraw uprawy roślin dla amatorów.

WYRÓŻNIENIA PTB PRYZNANE CZŁONKOM ODDZIAŁU WARSZAWSKIEGO

Z Oddziału Warszawskiego wywodzą się liczni członkowie honorowi Towarzystwa. W uznaniu zasług na polu botaniki i nauk pokrewnych godność krajowego członka honorowego PTB do roku 2021 otrzymały 104 osoby, wśród których 25 wywodzi się z Oddziału Warszawskiego. Są to: w 1925 r. Ferdynand Karo (1845–1927), w 1932 r. Karol Drymmer (1851–1937); w 1936 r. prof. Zygmunt Wóycicki (1871–1941); w 1947 r. prof. Bolesław Hryniewiecki (1875–1963); w 1951 r. prof. Kazimierz Bassalik (1879–1960); w 1968 r. prof. Hanna Czechottowa (1888–1982); w 1973 r. dr Wanda Karpowicz (1897–1985); w 1975 r. prof. Henryk Teleżyński (1905–1989); w 1977 r. prof. Tadeusz Gorczyński (1905–1982); w 1980 r. prof. Józef Kochman (1903–1995) i prof. Aniela Kozłowska (1898–1981); w 1983 r. prof. Alina Skirgiełło (1911–2007); w 1986 r. prof. Wacław Gajewski (1911–1997); w 1992 r. prof. Władysław Matuszkiewicz (1921–2013) i prof. T.J. Wodzicki; w 1995 r. prof. Zofia Starck; w 2001 prof. Stefan Zajączkowski; w 2004 prof. Alina Kacperska-Lewak; w 2007 r. prof. Tomasz Majewski; w 2010 r. prof. Maria Charzyńska, w 2013 r. prof. Jan Rybczyński i prof. Aleksander Sokołowski; w 2016 r. prof. Elżbieta Romanowska; w 2019 r. prof. Jerzy Puchalski.

Wyróżnienia PTB w postaci Medalu im. Prof. Zygmunta Czubińskiego, im. Prof. Bolesława Hryniewieckiego i im. Prof. Władysława Szafera otrzymało łącznie 20 członków Oddziału i dwie instytucje.

Wśród laureatów Medalu im. Prof. Z. Czubińskiego, przyznawanego autorom wybitnych prac naukowych znajdują się dwie osoby z Oddziału Warszawskiego: prof. Barbara Sudnik-Wójcikowska i prof. Władysław Matuszkiewicz z zespołem. Obie nagrody przyznano w roku 2001.

Medal im. Prof. B. Hryniewieckiego, przyznawany w dowód uznania za działania na rzecz rozwoju i upowszechniania wiedzy botanicznej otrzymało z Oddziału Warszawskiego dwanaście osób: prof. Zbigniew Podbielkowski (1995), prof. Alina Skirgiełło (1995), prof. Zofia Starck (1995), dr Hanna Werblan-Jakubiec (2004), prof. Małgorzata Wierzbicka (2004), prof. Jerzy Puchalski (2010), dr Małgorzata Falencka-Jabłońska (2013), prof. Stanisław Kłosowski (2013), dr hab. Jerzy Tumiłowicz (2013), prof. Barbara Sudnik-Wójcikowska (2016) i dr hab. Halina Galera (2019). Wyróżnienie to otrzymały także dwie instytucje: Ogród Botaniczny UW (2016) i Arboretum w Rogowie SGGW (2019).

Medal im. Prof. W. Szafera, przyznawany autorom prac z zakresu botaniki, odznaczających się wybitną wartością naukową spośród botaników warszawskich otrzymało sześć osób: prof. Alicja Borowska (1989), prof. Tomasz Majewski (1995), dr hab. Leokadia Witkowska-Żuk (2010), prof. Jan Marek Matuszkiewicz (2013), prof. Jan J. Rybczyński (2016) i prof. Anna Mięka (2019).

Nagrodę PTB dla młodych badaczy otrzymały: Wioletta Wasilewska (2013), Weronika Czarnocka (2016) i Małgorzata Grzyb (2019).

10.2.4. Szczególne osiągnięcia Oddziału na przestrzeni ostatnich 35 lat

Do szczególnych osiągnięć Oddziału Warszawskiego, które miały miejsce po roku 1985 zaliczyć można następujące działania i wydarzenia:

- 1994 – wprowadzenie kroniki spotkań jako sposobu dokumentowania życia Oddziału niezależnie od protokołów z zebrań,
- 1995–1998 – cykl spotkań z dyrektorami Parków Narodowych (Tatrzańskiego, Karkonoskiego, Kampinoskiego, Biebrzańskiego) i Ogrodów Botanicznych w połączeniu z sesjami terenowymi,
- 1997 – organizacja obchodów jubileuszu 75-lecia Polskiego Towarzystwa Botanicznego,
- 1998 – organizacja międzynarodowej konferencji *Plant Transport Systems and Pathogens* we współpracy z Polsko-Francuskim Centrum Biotechnologii i udziałem francuskich biotechnologów i wirusologów,
- 1998–2007 – organizacja serii 24 krajowych konferencji naukowych Oddziału, którym towarzyszyły warsztaty (np. konferencja pt. *Tajemnice ziarna pyłku*), a także konkursy po raz pierwszy skierowane do dzieci (np. konkurs rysunkowy pt. *Co robi biolog?*) oraz publikacje pokonferencyjne [np. numer czasopisma *Kosmos* (t. 51, nr 2, 2002)] wydany pod tytułem *Halda – laboratorium biologa* po konferencji pt. *Halda jako laboratorium badawcze oddziaływania metali ciężkich na rośliny* (Wierzbicka 2002),
- 2008 – utworzenie strony internetowej Oddziału,
- 2010 – organizacja LV Zjazdu PTB z 25 sesjami naukowymi i uczestnictwem blisko 500 osób, publikacją monografii *Botanika w Warszawie – Zarys historyczny* T. Majewskiego, ss. 253 i monografii *Z Mazowsza na Polesie i Wileńszczyznę*, pod redakcją A. Obidzińskiego, ss. 492,
- 2016 – utworzenie strony Facebook Oddziału,
- 2017 – reaktywacja dorocznych konferencji Oddziału,
- 2017 – włączenie się w obchody *Roku Wisły*, obejmujące organizację sesji terenowej z siedmioma referatami i publikację opracowania monograficznego *Warszawski odcinek doliny Wisły* (Obidziński, Marciszewska 2017),
- 2017 – rozpoczęcie akcji ratowania parku Gucin na Ursynowie, obejmującej dotychczas: seminarium naukowe, sesję terenową, inwentaryzację i waloryzację przyrodniczą, publikację opracowania monograficznego *W poszukiwaniu genius loci Gucina* (Marciszewska, Obidziński 2017), we współpracy z SGGW, Urzędem dzielnicy Warszawa-Ursynów, Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie, Parafią św. Katarzyny i stowarzyszeniem Miasto Jest Nasze,
- 2021 – rozpoczęcie spotkań Oddziału w formie webinarium,
- 2021 – utworzenie relacyjnej bazy danych historii Oddziału,
- 2021 – rozpoczęcie pierwszego społecznościowego projektu badawczego (*citizen-science*).

W latach 1985–2022 czterech prezesów, trzech wiceprezesów, pięciu sekretarzy generalnych i czterech skarbników Towarzystwa wywodziło się spośród członków Oddziału Warszawskiego. W tym też czasie dwudziestu członków Oddziału Warszawskiego i dwie instytucje zostały wyróżnione medalami PTB, trzy botaniczki otrzymały nagrodę dla młodego naukowca, a dwunastu botaników z ośrodka warszawskiego otrzymało godność członka honorowego.

10.2.5. Podsumowanie

Stuletnia historia Oddziału Warszawskiego PTB jest bogata w wydarzenia, zróżnicowana w czasie i w dużej mierze odzwierciedla dzieje Polski po odzyskaniu niepodległości po rozbiorach. I chociaż formalnie rozpoczęła się w listopadzie 1922 roku, to jego członkowie działali na rzecz utworzenia PTB już od roku 1920, kiedy to w składzie komitetu powołanego do utworzenia Towarzystwa na Zjeździe Nauki Polskiej w kwietniu 1920 r., wśród jego 13 członków blisko połowę stanowili przedstawiciele ośrodka warszawskiego, tj.: Kazimierz Bassalik, Seweryn Dziubałtowski, Bolesław Hryniewiecki, Józef Trzebiński, Piotr Wiśniewski i Zygmunt Wóycicki. W wyniku poczynionych ustaleń, K. Bassalik i B. Hryniewiecki przygotowali i rozesłali do konsultacji projekt statutu PTB, a następnie zorganizowali zjazd założycielski Towarzystwa, który odbył się w kwietniu 1922 r. (Köhler 1995). Wkrótce po utworzeniu Oddziału Warszawskiego, jego członkowie zgodnie ze statutem Towarzystwa rozwinęli szeroką działalność na rzecz rozwoju botaniki w Warszawie i ochrony szaty roślinnej w regionie.

Powstanie państwa polskiego po 123 latach zaborów (II RP) otworzyło możliwości powołania nowych, również poza Uniwersytetem Warszawskim, uczelni i instytucji uwzględniających botanikę w profilu swojej działalności, co dało łącznie co najmniej 10 jednostek botanicznych i 8 związanych z botaniką, w ramach 4 uczelni. Pozwoliło to na wykształcenie w okresie międzywojennym kilkuset absolwentów szkół wyższych o specjalizacji botanicznej. Umożliwiło też podjęcie działań na rzecz ochrony przyrody, co członkowie Oddziału Warszawskiego traktowali jako wkład w odbudowywanie państwowości, np. przez utworzenie wielu rezerwatów i przygotowanie podwalin pod dwa parki narodowe. Botanicy zrzeszeni w Oddziale Warszawskim mieli też wkład w działania ogólnopolskie, takie jak: powoływanie czasopism naukowych; uczestnictwo w zarządach instytucji państwowych takich jak Państwowa Komisja Ochrony Przyrody, komisjach celowych przy ministerstwach, np. do spraw rolnictwa, szkolnictwa i innych; tworzenie organizacji społecznych, np. Ligi Ochrony Przyrody czy Powszechnych Uniwersytetów Regionalnych. Złożyli też dziesiątki wniosków do władz wszelkiego typu i szczebla w sprawach ochrony przyrody oraz wygłosili niezliczoną liczbę prelekcji dla społeczeństwa na tematy *stricte* botaniczne i ochrony przyrody.

Istnienie Oddziału Towarzystwa umożliwiało wspólne działania botanikom pracującym w wielu różnych instytucjach na terenie Warszawy. Spotkania naukowe stanowiły forum, na którym rodziły się pomysły, prowadzono narady i podejmowano ważne decyzje. W dwudziestoleciu międzywojennym spotkań tych zorganizowano co najmniej 130 z ponad 220 referatami. Członkowie Oddziału realizowali w tym czasie również ogólnopolskie zadania Towarzystwa, np. organizując cztery zjazdy, w których łącznie uczestniczyło ponad 300 osób i przedstawiono ponad 100 referatów; współprowadząc flagowe czasopismo Towarzystwa – ASBP; zakładając i prowadząc bibliotekę Towarzystwa, opracowując i wydając leksykony polskiej terminologii botanicznej, historię botaniki polskiej oraz fundamentalny trzutomowy podręcznik botaniki dla samouków pod redakcją Stanisława Michalskiego (1926, 1927, 1929). Innym wymiarem intensywnego rozwoju botaniki warszawskiej przed II wojną może być przyrost liczby członków Oddziału z 85 w roku 1923 do 192 w roku 1930, po czym w następstwie kryzysu gospodarczego nastąpił jej spadek do 111 osób w roku 1939.

II wojna światowa przerwała owocną działalność Oddziału. Z oczywistych względów zawieszono działania na rzecz ochrony przyrody i popularyzacji wiedzy. Skupiono się wyłącznie na kształceniu młodzieży. Mimo groźących najcięższych kar, większość kadry profesorskiej prowadziła tajne nauczanie na poziomie akademickim i średnim, łącznie z prowadzeniem prac i wydawaniem dyplomów magisterskich, a nawet doktorskich. Wojny nie przeżyło 20 członków Oddziału. Część nie wróciła z zagranicy, część nie wznowiła działalności. W 1945 r. w Oddziale pozostało 48 członków. Podczas wojny spłonęło archiwum Zarządu Głównego PTB, zdemastowano Ogród Botaniczny UW. Początkowo sądzono, że zniszczeniu uległy także cenne księgozbiory F. Błońskiego (Anonim 1946), ostatecznie okazało się, że ocalał i został przejęty przez Archiwum PAN (Skirgiełło i Sidorowicz 1965).

Po zakończeniu II wojny światowej członkowie Oddziału bezzwłocznie podjęli odbudowę warszawskiej botaniki. Rozpoczęli odtwarzanie zniszczonych (materialnie i personalnie) placówek naukowych. Już w maju 1945 r. wznowili normalne kształcenie studentów. Podjęli restytucję Ogrodu Botanicznego UW i włączyli się w prace nad odtwarzaniem zieleni Warszawy. Kontynuowali działania na rzecz ochrony przyrody, np. tworząc rezerваты (również na ziemiach odzyskanych, np. Jezioro Łuknajno, Torfowisko Redykajny, Dolina Wąlszy), w 1955 r. – doprowadzili do powołania Świętokrzyskiego PN. Wznowili też starania o utworzenie w Warszawie ogrodu botanicznego w rejonie Kabat. W listopadzie 1945 roku zorganizowali pierwszy powojenny zjazd Towarzystwa, na którym wybrano nowe władze, uzgodniono wznowienie wydawania ASBP, polskiej bibliografii botanicznej, uruchomienie biblioteki, tworzenie nowych oddziałów i sekcji. Tuż po II wojnie światowej Oddział Warszawski na pewien czas w praktyce przejął organizowanie działalności wydawniczej zdobywając staraniem dr Tadeusza Gorczyńskiego dotację na druk ASBP. Podjęto też szeroką działalność popularyzacyjną wśród młodzieży, nauczycieli i różnych organizacji społecznych. Pierwszą powojenną dekadę, mimo łysenkizmu w nauce i terroru stalinowskiego w innych aspektach życia, udało się Oddziałowi nie tylko przetrwać, ale i zrealizować większość z zaplanowanych zamierzeń oraz osiągnąć liczbę członków najwyższą w historii (424 osoby w 1958 r.), przy liczbie 118 spotkań i 148 referatów. Sukcesem było również utworzenie dwóch sekcji oddziałowych – Fizjologii Roślin (1955) i Dendrologicznej (1955).

Kolejny etap działalności, przypadający na lata 1956–1970 i epokę tzw. małej stabilizacji, to powolny powrót do prawdziwej nauki, możliwość rozwijania kontaktów zagranicznych przez zapraszanie prelegentów i wyjazdy na konferencje, powstawanie kolejnych sekcji oddziałowych – Ekologii i Socjologii Roślin (1956) i Mykologicznej (1957); a także organizacja konferencji tematycznych; dalszy rozwój biblioteki Towarzystwa; tworzenie kolejnych rezerwatów, np. Zagożdżon, Rudka Sanatoryjna, Surowe oraz powołanie Kampinoskiego Parku Narodowego (1959); popularyzacja wiedzy również przez wystawy tematyczne, audycje radiowe i telewizyjne; oraz coraz częstsze upamiętnienia odchodzących twórców Towarzystwa, wreszcie to 247 członków, 126 zebrań i 138 referatów.

W latach 1971–1989 (tzw. dekadach Gierka i Jaruzelskiego przedzielonych stanem wojennym) następowała intensyfikacja dotychczasowych form działalności, tj. coraz częstsze goszczenie na spotkaniach referentów z zagranicy (z Rosji, Estonii, RFN, Belgii, Francji, Szwajcarii, Kanady, USA, Chin, Indii), rozwój działalności wydawniczej, powoływanie kolejnych obszarów chronionych, utworzenie Ogrodu Botanicznego PAN w Powsinie (1974), powołanie oddziałowej Sekcji Ogrodów Botanicznych i Arboretów (1978); współorganizacja z SGGW serii pięciu ogólnopolskich konferencji z zakresu morfogenezy roślin (1976, 1980, 1984, 1988 i 1992), wydzielenie się Oddziału Kieleckiego (1979), konferencje okolicznościowe, np. 50-lecia PTB (1972), 200-lecia urodzin Michała Szuberta (1987), pierwszego dyrektora Ogrodu Botanicznego w Warszawie. Od strony statystycznej to 287 członków, 154 zebrania i 154 referaty.

Od 1990 r. – w III RP – rozwijane były dotychczasowe formy działania, w tym seria konferencji Oddziałowej Sekcji Fizjologii Roślin (1991, 1993, 1995) i organizacja obchodów 75-lecia Towarzystwa i Oddziału Warszawskiego (1997). W latach 2000–2007 odbyły się liczne konferencje naukowe otwarte dla szerokiej publiczności, a w pozostałych okresach spotkania jednoreferatowe i doroczne sesje terenowe. Rok 2010 to organizacja ogólnopolskiego Zjazdu PTB. Po roku 2016 upowszechniano naukę wykorzystując wszystkie dotychczasowe formy przekazu, powrócono również do praktykowanych w dwudziestoleciu międzywojennym tematów badawczo-ochronno-popularyzacyjnych, np. cykl działań składający się z sesji referatowej, terenowej i publikacji o Parku Gućin (2017) i o Parku SGGW (2019); w ochronie przyrody to udział w powoływaniu obszarów Natura 2000; a od strony statystycznej to 160 członków Oddziału, 28 konferencji, 160 sesji referatowych, 284 referaty i 26 sesji terenowych.

Podsumowując można stwierdzić, że członkowie Oddziału Warszawskiego, tak jak i całego Towarzystwa, odegrali wielką rolę w rozwoju nauk botanicznych i ochrony szaty roślinnej Polski.

Uczestniczyli w kształtowaniu instytucji naukowych zajmujących się botaniką, zakładaniu czasopism naukowych i popularno-naukowych, wykształcili wielu specjalistów z dziedziny botaniki. Współtworzyli instytucje państwowe i organizacje społeczne zajmujące się ochroną przyrody. Utworzyli sieć różnej rangi obszarów chronionych, rozwinęli wielotorowo popularyzację wiedzy botanicznej. Ta rola była kluczowa zwłaszcza na pustkowi organizacyjnym, po wyjściu z niewoli zaborów po I wojnie światowej i po katastrofalnych zniszczeniach II wojny światowej. W Warszawie z racji jej funkcji stołecznych koncentrowały się największe możliwości i najważniejsze działania, zwłaszcza w początkach funkcjonowania Towarzystwa. Dlatego zadania podjęte przez profesorów Z. Wóycickiego, K. Bassalika, B. Hryniewieckiego, S. Dziubałtowskiego, R. Kobendzę były fundamentalne dla rozwoju całego Towarzystwa i botaniki w niepodległej Polsce.

Wraz z rozwojem i zasilaniem kadrami wcześniej wymienionych instytucji zajmujących się działalnością naukową, ochronną i popularyzacyjną, instytucje te – zarówno urzędy, służby państwowe, wydawnictwa jak i organizacje pozarządowe – przejęły i dużo szerzej i skuteczniej realizują obecnie zadania, które początkowo wykonywali społecznie zrzeszeni w Towarzystwie „botanicy uczelniani”. Równocześnie, gdy w przypadku „botaników uczelnianych” coraz bardziej liczy się wydajność naukowa (mierzona różnymi wskaźnikami), zwłaszcza po roku 1989, rola Towarzystwa i Oddziału w organizowaniu życia naukowego i ochrony przyrody stopniowo zmniejsza się. Tym samym aktualnie Oddział (jak i całe Towarzystwo) coraz bardziej koncentruje się na poszerzaniu wiedzy jego członków przez organizację konferencji, spotkań referatowych, sesji terenowych, przy okazji popularyzując naukę wśród amatorów i studentów. W tym celu też w Oddziale Warszawskim wdrożono nowoczesne formy komunikacji takie jak: strona internetowa, portal społecznościowy Facebook, spotkania online. Rozpoczęto także pierwszą – angażującą szerokie społeczeństwo – akcję badawczą typu *citizen-science*.

Spoglądając w 100-letnią przeszłość naszego Oddziału i szerzej całego Towarzystwa, dostrzegamy potrzebę przemyślenia, co i w jaki sposób należałoby czynić dla kontynuacji statutowych zadań Towarzystwa tj. pogłębiania i popularyzacji wiedzy botanicznej oraz dla ochrony szaty roślinnej – tak aby wytyczać nowe cele i formy tego działania, a nie powielać działań, które dzisiaj skuteczniej realizują powołane do tego instytucje. Być może, gdyby Towarzystwo mogło wspomagać (niekoniecznie finansowo) projekty badawcze, to silniej przyciągałoby botaników naukowców, zajętych dzisiaj badaniami znacznie bardziej niż kiedykolwiek wcześniej.

Ta retrospekcja ujawnia też jak wiele zawdzięczamy naszym założycielom i poprzednikom, których gigantyczna praca i dorobek wyniosły nas tam, skąd widzieć możemy więcej, dalej i głębiej, co pięknie wyraża parafraza sentencji otwierającej niniejszy tekst: „Jeśli widzę dalej, to dlatego, że stoję na ramionach olbrzymów”.

Podziękowania. Serdeczne podziękowania składamy Panu Profesorowi Tomaszowi Majewskiemu za udostępnienie bezcennych archiwaliów w postaci dokumentów źródłowych, zdjęć, skanów materiałów oraz za krytyczne przeczytanie niniejszego opracowania. Paniom: profesor Małgorzacie Wierzbickiej – przewodniczącej Oddziału Warszawskiego w latach 1992–1995 i 2001–2004, dr hab. prof. SGGW Grażynie Garbaczewskiej – przewodniczącej Oddziału w latach 1995–2001, profesor Alinie Kacperskiej – przewodniczącej Sekcji Fizjologii i Biochemii Roślin oraz Panu dr hab. prof. SGGW Jackowi Zakrzewskiemu – przewodniczącemu Oddziału w latach 2007–2016 wdzięczni jesteśmy za cenne uwagi wniesione do niniejszego opracowania dziejów Oddziału Warszawskiego. Za pomoc w wyszukiwaniu licznych źródeł historycznych i ich cierpliwe skanowanie bardzo dziękujemy Pani mgr Ewie Kosel z Samodzielnego Zakładu Botaniki Leśnej SGGW, a Panu mgr inż. Jakubowi Smykowi za przygotowanie bazy danych i sporządzenie wykresów.